

CEESEN-BENDER

Ehitusalased sekkumised haavatavates
piirkondades energiasaavutuse vastu

Väljund D4.3.*

Koolitusmaterjalid haavatavatele rühmadele konsultatsioonide andmise kohta

Levitamise tase: avalik

WP4 Koordineerimis- ja tugivahendite loomine
2024

Co-funded by
the European Union

CENTRAL & EASTERN EUROPEAN
SUSTAINABLE ENERGY NETWORK
CEESEN-BENDER

Kutse: LIFE-2022-CET

Teema: Ehitustegevusega seotud meetmete käsitlemine haavatavates piirkondades (LIFE-2022-CET-ENERPOV)

Rahastamiskava: Euroopa Liidu keskkonna- ja kliimameetmete programm (LIFE 2021–2027)

Toetuslepingu nr: LIFE 101120994

Lepinguline esitamise kuupäev: 31.08.2024

Tegelik esitamise kuupäev: 31.08.2024

Toetuslepingu nr	LIFE 101120994
Projekti täisnimi	Ehitusalased sekkumised haavatavates piirkondades energiavaesuse vastu
Väljundi number ja pealkiri	D4.3. Koolitusmaterjalid haavatavatele rühmadele konsultatsioonide andmise kohta
Levitamise tase	PUB – avalik
Väljundi tüüp	R – dokument, aruanne
Tööpaketi number	WP4
Tööpaketi juht	CA
Autorid	Eva Suba, Karine Jegiazarjana

Rahastatud Euroopa Liidu poolt. Esitatud seisukohad ja arvamused on siiski ainult autorite omad ja ei pruugi kajastada Euroopa Liidu seisukohti.

Ei Euroopa Liit ega toetust andev asutus ei vastuta nende eest.

CEESEN-BENDER projekti taust

1. septembril 2023 käivitatud projekti „Building interventions in vulnerable districts against energy poverty” (CEESEN-BENDER) **peamine eesmärk on anda viie Kesk- ja Ida-Euroopa riigi** (Horvaatia, Sloveenia, Eesti, Poola ja Rumeenia) **nõukogudeaegsetes** (pärast Teist maailmasõda ja enne 1990. aastaid ehitatud) **korterelamutes elavatele energiavaesuse seisukohast haavatavatele koduomanikele ja üürnikele rohkem võimalusi hoonete renoveerimisel** ja toetada neid selles. Projekt aitab neid läbi renoveerimisprotsessi, selgitades välja peamised takistused ja luues usaldusväärsed tugiteenused, mis hõlmavad koduomanikke, nende ühendusi ja hoonete haldajaid.

Horvaatia Kestliku Arengu Disaini Ühingu (DOOR) poolt koordineeritud CEESEN-BENDER projekt ühendab Euroopa juhtivaid teadlasi ja valdkonna eksperte kuuest riigist: Horvaatia, Eesti, Sloveenia, Rumeenia, Poola ja Saksamaa. Projektis osalevad Tartu Ülikool, Tartu Regiooni Energiaagentuur, Sloveenia kohalik energiaagentuur Spodnje Podravje (Lea Spodnje Podravje), Rumeenia kohalik energiaagentuur Alba (Agenția Locală a Energiei Alba), Saksamaa Kliimaliit, Horvaatia energiaagentuur Medjimurje (Međimurska energetska agencija MENE), Poola energiaagentuur Mazoviia (Mazowiecka Agencja Energetyczna), Rumeenia Alba Iulia kohalik omavalitsus (Municipiul Alba Iulia) ning Kesk- ja Ida-Euroopa säästva energeetika võrgustik CEESEN (Sustainable Municipalities). Projekti koostööpartnerid on Marysin Wawerski korteriühistu Poolas, kinnisvarahaldusfirmad Euroland ja GP Stanorad Horvaatias ja Eesti Korteriühistute Liit.

Koolitusmaterjalid haavatavate rühmade nõustamiseks

haavatavate rühmade nõustamise suutlikkuse suurendamiseks

Koolituse peamine eesmärk on suurendada ekspertteadmisi ja anda juhiseid hoonehaldajate, korteriühistute ja üürileandjate nõustamiseks ning haavatavatele leibkondadele lähenemiseks.

Sisukord

Koolitusjuhend ja materjalid.....	7
Juhendaja juhised	7
Sissejuhatus ja jää murdmine.....	9
Jäämurdja: ABC Harjutus: 30 minutit.....	9
Moodul 1: Energia sotsiaalsed aspektid	11
Energia vaesuse põhjused: harjutus.....	11
Jagamine ja kordamine Olukorra mäng (eelnev harjutus)	12
Energia sotsiaalsed aspektid.....	14
Energiakäitumine	16
Valikuline: kodu vs maja esitlus.....	18
Põhiline väljakutse: me ei näe asju ühtmoodi.....	19
Võimu dünaamika: asümmeetriline teave – haavatavate leibkondade mõistmine renoveerimisprotsessides.....	19
Koduomaniku perspektiivi mõistmine	20

Moodul 2: Huvirühmade kaasamine.....	23
Potentsiaalsed otsuste tegemise käivitajad.....	24
Oluliste sidusrühmade kaasamine: kaasloome meetod.....	25
Osalemise edendamine.....	28
Rühmatöö: sidusrühmade vajaduste kindlaksmääramine – „Persona” meetodi kasutamine	29
Huvirühmade vajaduste ja huvide analüüsimine kaasamiseks	31
Suhtlemisnõuanded haavatavate leibkondadega.....	34
Suhtlusstrateegiad	36
Valikulised slaidid kommunikatsioonikampaania heade tavade kohta	37
Moodul 3: Takistused sidusrühmade kaasamisel.....	38
Tehnoloogia kasutuselevõtu tsükli kohandamine renoveerimisotsusega: eelarvamused ja skeptitsism	39
Rühmatöö: Kuidas jõuda pragmaatikute juurde?.....	40
Asümmeetriline teave	41
Moodul 4: Töö elanikega.....	42
Vägivallatu suhtlemine.....	42
Konfliktide lahendamine ja häiritud rühma dünaamika	45
Energiasäästu ja renoveerimisvõimaluste loomine: praktilised pehmed meetmed, renoveerimisstrateegiad ja rahastamine	46
Energiatõhusus energiasäästu saavutamiseks.....	46
Pehme ja kõvade meetmete kombineerimine	51
Kohalike omavalitsuste meetmed: kuidas neid ellu viia?.....	52
Tööriistakast: ühtsed teeninduspunktid (OSS).....	53

Rahaline toetus hoonete renoveerimiseks: võimaluste uurimine riiklikust tasandist kaugemale.....	54
Mõned olulised aspektid hoonete energiatõhususe osas	64
Energiavaeste leibkondade jaoks mõeldud finantsinstrumentide head tavad	65
Koolitusressursside loend	66
1. lisa: Peamiste koolituste veebilingid.....	70
2. lisa: Koolitusvajaduste küsimustik	71
3. Lisa: Koolituse eeskirjad, vastutus ja konfidentsiaalsuskiri osalejatele	84
4. Lisa. Õppijatele mõeldud infoleht.....	87

Koolitusjuhend ja materjalid

JUHISED KOOLITAJALE

Käesolev koolitus on mõeldud toetama osalejaid nende strateegiate väljatöötamisel, mille abil kaasata energiavaesuses või haavatavas olukorras olevad koduomanikud renoveerimismeetmetesse, võttes arvesse inimestevahelisi suhteid ja vajalikke sotsiaalseid oskusi. Koolitajatel palutakse mooduleid ja sisu kombineerida vastavalt osalejate vajaduste analüüsile. Juhul kui tekib vajadus teatavaid teemasid põhjalikumalt uurida, on välja töötatud lisamaterjalid, mis on allalaadimiseks kättesaadavad. Otselingsid allalaadimiseks on esitatud asjakohastes jaotistes. Muudetavad materjalid harjutuste jaoks on lingitud allolevas tabelis.

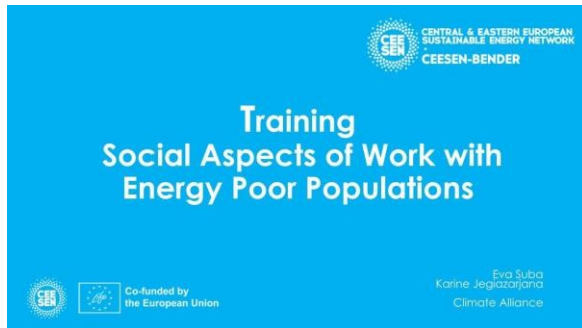
Enne koolitust tuleb teha järgmist:

- [Osalejate küsimustik](#) ja koolitajate analüüs, et mõista osalejate tausta, olemasolevaid oskusi ja vajadusi.
- Osalejatele saadetakse [e-kiri](#), mis sisaldab kogu vajalikku teavet, sealhulgas:
 - Osalejate [eelnev harjutus](#), et mõelda läbi oma õppimiseesmärgid, ja „olukorra mäng“:
 - [10-tunnine eelnev veebipõhine õpe](#), et läbida EPAH energia vaesuse kompaktne veebikursus.

Väljatöötatud koolitusmaterjalid on koolituse aluseks. Tabelis on esitatud materjalide tüüp ja veebiaadress. Lisaks koguti ja liigitati täiendavad materjalid, mida saab kasutada koolituse laiendamiseks:

Allalaaditav fail	Kirjeldus	Materjali tüüp
Koolitus PPT-vormingus	Põhikoolitus koos esineja märkmetega	Põhikoolitus
Osalejatele jagatav materjal	Koolituse osalejatele mõeldud materjalid, mis sisaldavad üksikasjalikku teksti ja graafikat	Infoleht
Vägivallatu suhtlemine PPT-s	Teemakeskne täiendav koolitusmaterjal vägivallatu suhtlemise kohta	Lisamaterjal
Huvirühmade kaasamine PPT-s	Teemakeskne täiendav koolitusmaterjal kaasloomeprotsessi kohta, et kaasata sidusrühmad renoveerimiskavadesse	Täiendav materjal
Kodu vs maja PPT-s	Teemakeskne täiendav koolitusmaterjal, et mõista koduomanike seisukohti raskuste korral	Täiendav materjal
Eelarvamused ja skeptitsism PPT-s	Teemakeskne täiendav koolitusmaterjal, et mõista usalduse puudumist ja selle ületamise viise	Täiendav materjal
Energiasäästu ja renoveerimisvõimaluste loomine: praktilised pehmed meetmed, renoveerimisstrateegiad ja rahastamine	Teema keskendub energiatõhususe meetmetele, pehmetele kohaliku omavalitsuse meetmetele energiasäästu saavutamiseks, renoveerimise toetusmeetmetele ja rahastamisvõimalustele.	Täiendav materjal
CEESEN-BENDER 10 sammu kortermaja renoveerimiseks – flaier	Renoveerimisprotsessi toetamine – flaier omanikele/üürnikele	Valikulised materjalid
Muudetavad graafikud	Koolitusmaterjalides sisalduvad graafikud	Valikulised materjalid

Sissejuhatus ja jää murdmine

Koolituse slaidid on [siit alla laaditavad](#).
Koolitusmaterjalid on [allalaadimiseks](#) saadaval [siin](#)

Jää murdmine: ABC harjutus: 30 minutit

Alustame üksteise tundmaõppimisega ja mängime mängu.

Ice, Ice, baby...

Choose a letter from ABC! Don't worry if others use the same letter.

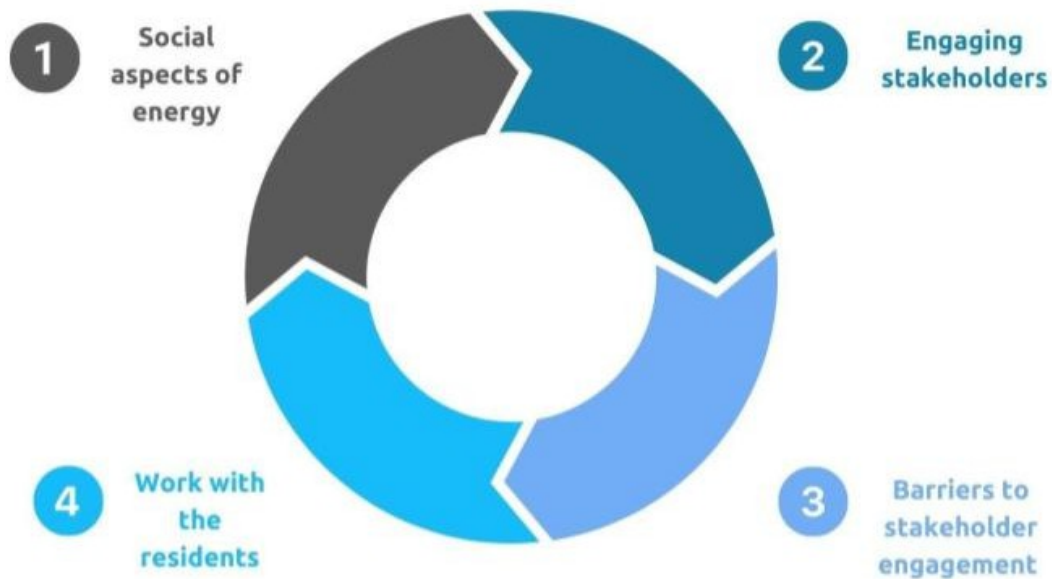
Take sheet of paper, write your first name on it and describe yourself using words starting with the chosen letter. Use the most words possible.

You have 2 minutes to introduce yourself.

1. Vali üks täht tähestikust! Ära muretse, kui teised kasutavad sama tähte.
2. Võtke paberileht, kirjutage sinna oma eesnimi ja kirjeldage ennast sõnadega, mis algavad valitud tähega. Kasutage võimalikult palju sõnu.
3. Teil on 2 minutit aega, et üksteisele end tutvustada.
4. Paberid kleebitakse flipchartile ja jäävad sinna kuni koolituse lõpuni.

Looge koolitusele õige meeleolu: Tere tulemast koolitusele! 8 tunni jooksul uurime, kuidas saate aidata oma kolleege ja teisi eksperte toetada haavatavas olukorras olevaid koduomanikke, et nad alustaksid energiatõhusa renoveerimise konarlikku teekonda. Püüame toetada teid teie enda olukordades konkreetseid väljakutseid lahendama, kuna probleemide lahendamine on sageli seotud käitumise muutumisega. Kortereelamu koduomanikud on erineva suhtumise ja käitumisega, mis muudab sageli ühiste teadlike otsuste tegemise raskeks, eriti kui selle tagajärjeks on suured investeeringud nii rahalistes kui ka emotsionaalsetes ressurssides. Nad peavad selles protsessis tõenäoliselt navigeerima emotsioonide rägastikus ja potentsiaalselt ka panema aluse palju pikaajalisemale käitumise muutusele ning selles protsessis kasvama, muutuma rohkem eksperdiks ja inimeseks, kes on osa kogukonnast.

Seejärel kuvatakse päevakava ja selgitatakse, et iga osa vastab osalejate jaotusmaterjali osadele, kus on esitatud täiendav ja üksikasjalikum teave. PPT on otseselt seotud jaotusmaterjali iga osaga, mis lihtsustab failide vahel liikumist. Mainige, et jaotusmaterjali osad, mis on märgitud numbritega 1–2–3–4, on mõeldud toetuseks.

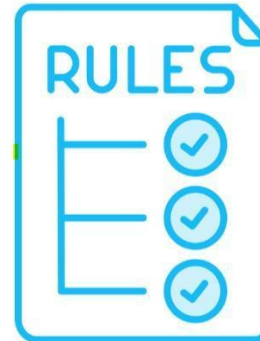

Joonis 1. See märk tähistab 4 osa. Iga osa on märgitud vastava märgiga infolehel ja esitluses, et hõlbustada materjalide vahel navigeerimist.

Training Rules: Recap

1. **Be punctual and prepared:** Arrive on time for all sessions.
2. **Respect the trainer and fellow participants:** Show respect for the trainer, guest speakers, and other participants by listening attentively, refraining from disruptive behavior, and maintaining a positive attitude throughout the training or workshop.
3. **Respect the Diversity:** Treat all participants with respect and consideration, regardless of their background, experience, or perspectives.
4. **Agree to disagree:** accept feedback from peer attendees on your opinions and respect the variety of realities of attendees.
5. **Follow instructions and guidelines:** Listen to the instructions provided by the trainer, and follow any guidelines or rules established for the training or workshop. This is necessary for the workshop to go smoothly.
6. **Use the materials and equipment made available for the Training with care and diligence**
7. **Refrain from making video and/or audio recordings** and from taking pictures on training premises without consent.
8. **Ask clarification when needed:** If you have questions or need clarification on any topic covered during the training, don't hesitate to ask.
9. **Stay engaged** throughout the training.
10. **Take knowledge and skills** with you.

Joonis1Enne alustamist kuvatakse koolituse reeglid, milles rõhutatakse arvamuste mitmekesisuse austamise reeglit. Need reeglid on mõeldud meie ühise töö toetamiseks. Küsige, kas on küsimusi või soove mõne reegli arutamiseks. Koolituse reeglid, vastutus

1 Social aspects of energy

Moodul 1: Energia sotsiaalsed aspektid

Energia vaesuse põhjused: harjutus

Exercise: Drivers of Energy Poverty

Form Pairs. Each pair receives 8 cards with 8 words:

- Health
- Education
- Locality
- Gender
- Social relations
- Trust
- Being a member of migrant or ethnic minority
- Housing tenure (tenants or owners)

You have 5 minutes. Choose the one card that you think is NOT a factor that contributes as vulnerability to energy poverty.

After choosing, explain to the other pairs why you chose that card.

1 Social aspects of energy

5 min. 2–3-liikmeliste rühmade moodustamine

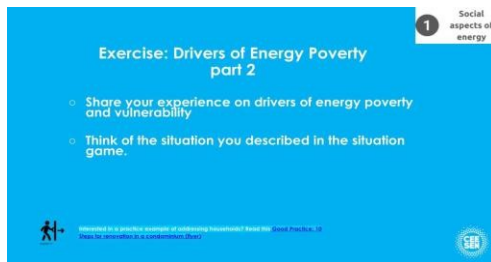
Osalejatel palutakse valida kaart, mis nende arvates ei ole energiavaesuse ja haavatavuse tegur. Kui kaart on valitud, peaksid nad üksteisele selgitama, miks nad selle kaardi valisid.

Selles osas omandatakse arusaam energiavaesuse põhjuste ja tegurite kohta.

Osalejad jagatakse paaridesse ja iga rühm saab kaardid, millel on loetletud energiavaesuse tegurid. Osalejad palutakse arutada ja valida kaart, mis ei ole energiavaesuse haavatavuse tegur, ning selgitada oma valikut. Lõpuks selgub, et sellist kaarti, mis ei oleks energiavaesuse tegur, ei ole olemas. Kõik need on uuringute kohaselt

tegurid. Koolitaja teeb järelduse, et leibkonnad võivad kannatada mitme teguri ja nende kombinatsiooni all, mis määratleksid nad energiavaeseks. Osalejaid palutakse jagada ka oma kogemusi energiavaesuse ja haavatavuse põhjustega ning seostada need olukorraga, mida nad kirjeldasid koolituse eelses faasis olukorramängus.

Jagamine ja olukorramängu (koolituseelsete harjutuste) läbivaatamine

Paarid lahutatakse ja osalejaid palutakse end ühe lausega tutvustada ja jagada oma kogemusi energiavaesuse ja haavatavuse põhjuste kohta. Nad peavad mõtlema olukorramängule ja kokku võtma oma juhtumi ühe minuti jooksul. Neid palutakse seostada olukorraga ja proovida tuvastada energiavaesuse ja haavatavuse põhjused selles olukorras.

Jagamise järel palutakse osalejatel vaadata uuesti oma valitud kaarti. Kuna kõik kaardid on energiavaesuse tegurid, selgub, et kaardi valimisel ei pruugi osalejad olla teadlikud, miks see tegur on energiavaesuse põhjus. Valitud kaardid kleebitakse tahvile ja koolitajad selgitavad, et arvamused võivad koolituse jooksul muutuda ning rühm vaatab koolituse lõpus tahvlit uuesti, et näha, kas arvamused on muutunud.

Soovitus koolitajatele: moodustage 2 rühma – jagage ring kaheks – 10 min. „Osalejad kirjutavad märkmed paberile ja kleeбивad need flipchartile. Koolituseelsetes ülesannetes paluti teil mõelda ühele konkreetsele olukorrale, kus soovite konsulteerida energiavaeste leibkondade ja haavatavate rühmadega renoveerimisprotsessi osas. Te täpsustasite:

millistel viisidel ja millisel hetkel

millal ja kuidas te arvate, et vajate konkreetset teavet või tuge, et saaksite leibkondadega parimal võimalikul viisil konsulteerida, nii et nad tunneksid end renoveerimisprotsessis mugavalt. Jagage oma rühmas kogemusi sarnaste olukordadega ja seda, kas leidsite viise leibkonna haavatavuse probleemi lahendamiseks. Integreerige nende koolituseelsed ülesanded – kutsuge esile neid, kes kirjeldasid midagi konkreetset.”

Lae alla harjutuse kaardid: [SIIT](#)

Health

Choose the one card that you think is NOT a factor that contributes as vulnerability to energy poverty

Explain to your pair why you chose this card

Timeframe: each of you have 5 minutes

Education

Choose the one card that you think is NOT a factor that contributes as vulnerability to energy poverty

Explain to your pair why you chose this card

Timeframe: each of you have 5 minutes

Disability

Choose the one card that you think is NOT a factor that contributes as vulnerability to energy poverty

Explain to your pair why you chose this card

Timeframe: each of you have 5 minutes

Gender

Choose the one card that you think is NOT a factor that contributes as vulnerability to energy poverty

Explain to your pair why you chose this card

Timeframe: each of you have 5 minutes

Social relations

Choose the one card that you think is NOT a factor that contributes as vulnerability to energy poverty

Explain to your pair why you chose this card

Timeframe: each of you have 5 minutes

Trust

Choose the one card that you think is NOT a factor that contributes as vulnerability to energy poverty

Explain to your pair why you chose this card

Timeframe: each of you have 5 minutes

Housing tenure

Choose the one card that you think is NOT a factor that contributes as vulnerability to energy poverty

Explain to your pair why you chose this card

Timeframe: each of you have 5 minutes

Energia sotsiaalsed aspektid

How can energy be social?

sooviksid märkida. Pärast videot käsitlevat arutelu palutakse osalejatel jagada näiteid oma töökogemusest, kus nad vajasisid sotsiaalset asjatundlikkust, et kaasata oma projekti huvirühmad.

Soovitused koolitajatele: „Energiakasutus on sotsiaalne nähtus. See pakub kasulikke teenuseid, mis võimaldavad normaalse sotsiaalse tegevuse toimimist.

Why do we need social expertise?

- Trust is one of the key obstacles
- A way to approach split of incentive problem
- Mitigate asymmetric information
- Better understand emotions and feelings
- Improve communication with stakeholders involved
- Policies to address high energy burdens often fail to reach the very lowest income communities

- Juurdepääs energiale on ebavõrdne.
- Õiglus on energiaüleminek
- Energiakäitumine on kehastatud inimeste sotsiaalsetes rollides

„Kodu elektrifitseerimine oli seotud nii naiste rolliga koduperenaisena kui ka laiemate sooliste dünaamikatega kodus tehnoloogia kasutamisel, kui ka uute seadmete ja infrastruktuuridega.“

Sissejuhatava video järel loetletakse selles slaidis sotsiaalse ekspertiisi vajalikkuse põhjused, rõhutades emotsioonide parema mõistmise tähtsust.

Soovitused koolitajatele: Ühendage järgmise slaidiga: aga milline on elu energiavaesuses? Seda on väga raske mõista, kui te pole seda ise kogenud. Isegi kui see

on tehniliselt mõistlik, on siiski palju olulisi aspekte, mis puudutavad tundeid ja emotsioone. Vaadake videot Bresti omavalitsusest, kes korraldas kampaania, kus intervjueriti haavatavas olukorras olevaid inimesi ja püüti paremini mõista, mida nad tunnevad. Video näitab kogukonna tundeid ja laseb teil end sellesse süüvida. Kui inimesed ei ole näiteks teadlikud, et soojus on seotud tervisega, ja otsustavad energiarenovatsiooniga seotud rahalised säästused kasutada millegi muu kui lisasoojuse eest maksmiseks, võib juhtuda, et siseruumide temperatuur ei tõuse ja külmaga seotud terviseprobleemid majapidamises ei parane ([Kuidas toimivad energiavaesuse ja tervise alased sekkumised? – ScienceDirect](#)).

Näide: kui keegi kardab võlgadesse sattuda, kaotada kontrolli oma kütte üle ja sekkumise tulemusena kulude võimaliku suurenemise üle, tuleb sekkumist kohandada, et need mured lahendada, kui tahame teda veenda osalema.

Understand emotions and feelings: Municipality of Brest - Maison de Sens

Energiavaesuse leevendamise meetmete rakendamise praktilise näite kohta näidatakse Bresti linnavalitsuse videot. Video näitab energiavaesuse kogemust. [Video](#): Maison de Sens on näide sellest, kuidas kogu kogukond võiks mõista energiavaeste raskusi. Pärast videot palutakse osalejatel jagada oma muljeid.

Nii et te kuulsite selles videos erinevaid inimesi, kes selgitasid, kuidas nad elavad ja milline on energiavaese leibkonna haavatav olukord. Te nägite ka pilte ja filmimaterjali Bresti kaubanduskeskuses asuva näidisobjekti ehitamisest ja käitamisest. See näidisobjekt simuleeris energiavaese leibkonna korterit, kus energiakasutust vähendati raha säästmiseks. Tulemuseks olid hallitus, külmad ja niisked toad, kuna korteris puudusid soojustatud aknad ja seinad. Toas ringi kõndinud külastajad kandsid kõrvaklappe ja kuulsid näituse ajal samu lugusid ja hääli, mida te just kuulsite, ning veel mõningaid lisaks. Sel viisil said kaaskodanikud isiklikul tasandil osa energiavaesuse emotsioonidest ja mõjust. Miks omavalitsus seda tegi? Põhjuseks on see, et Brest tunnistas energiavaesuse probleemi juba aastaid tagasi. Selle asemel, et üritada seda lahendada sotsiaaltoetustega või vastutust kodanikele lükata, võtsid nad väljakutse vastu ja töötasid süstemaatiliselt välja meetmed energiavaesuse vastu võitlemiseks, sealhulgas toetusprogrammid ja energiavaesusest puutumata kodanike kaasamine. Selline lähenemine tunnistab selliste programmide elluviimiseks vajalikke rahalisi ja inimressursse, kuna kasutatav raha on avalik raha, mis pärineb kodanikelt endilt. Omavalitsus soovis, et

need kodanikud, kes ei tea energiavaesuse probleemist, mõistaksid, kuidas nende makse kasutatakse. See õnnestus tänu sellele kaasahaaravale kogemusele.

Energiakäitumine

Selles osas käsitletakse energiaalase käitumise ja otsuste tegemise aspekte. Selgitatakse, et inimesed ei tee otsuseid puhtalt ratsionaalselt ja et seda ratsionaalsust mõjutavad mitmed tegurid. Lisaks selgitatakse energiaalase käitumise kultuurilist aspekti, kui mõned kultuurid on harjunud elama külmemates korterites ja teised vastupidi ülekuumenenud korterites, mis mõjutab ka energiaalaseid norme ja käitumist. Selgitatakse energiakultuuridega seotud individuaalsete kultuuriliste aspektide seoseid. Energiakäitumine ja inimeste keerukuse mõistmine võimaldab sügavamalt mõista hoonete renoveerimise takistusi ja ajendeid. 1. osa lõpetab slaid, millel selgitatakse energiakultuuride komponente.

People are complicated

- It was assumed that people always choose the most profitable possibility for themselves
- Individuals were considered in isolation from social contexts, such as daily life activities and other social structures.

Self-identification: I as energy consumer

"When I cook at home, I think that I want to eat, not that I consume energy"

Created by Robert Vennart
© 2022 CEESEN

Lisateave renoveerimise käitumuslike tegurite kohta: [Klõpsake siin](#)

Soovitused koolitajatele: Esmalt mõisteti koduomanike otsuseid neoklassikalise majandusteaduse ja tehnoloogia kasutuselevõtu teooriate kaudu. Uuringud koduomanike otsuste kohta teha energiarenoveerimisi põhinevad esmalt neoklassikalisel majandusteadusel ja tehnoloogia kasutuselevõtu teooriatel.

Lisateave renoveerimise käitumuslike tegurite kohta: [RENOVERTY koolitus](#)

Igapäevaelus oma kodus ei pea inimesed end energiatarbijaiks, kuid nad tarbivad energiat alateadlikult, tehes oma tavalisi toiminguid ja rutiine. Siiski

suudavad nad küsitlemisel seostada tavapäraseid tegevusi energiatõhususe aspektidega.

Energy Behaviours

Multiple aspects influence the way we behave around energy

- Psychological
- Cultural
- Technical
- Economic
- Social

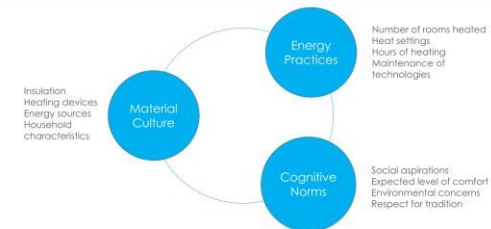
Energy behaviour and cultural influences

Energy behaviour and cultural influences

Sisserändajad ja kultuurilised vähemusrühmad toovad kaasa erineva energiakäitumise. Kui annate energiaalast nõu perekonnale, kes on erineva taustaga ja kellel on erinev energiakäitumine, peate olema tundlikud ja mõistvad erinevuste suhtes, mitte sundima – mõistke tausta – link järgmisele slaidile.

My culture as energy cultures

Janet Stephenson et al. (2010). Energy cultures: A framework for understanding energy behaviours. 38(10), 4120-4125. doi:10.1016/j.enpol.2010.03.049

Sild järgmisele slaidile: Emotsionaalsed seosed mõjutavad otsuseid. Kui teave energiatõhususe kohta kodudes tekitab positiivseid emotsioone, on tõenäoline, et energiatõhususe parandamine võib toimuda.

Valikuline: Kodu vs maja esitlus

Esitluse slaidid saab alla laadida eraldi: [klõpsake SIIN.](#)

Alustage esitlust keskse küsimusega, mis raamistab kogu arutelu. See küsimus peaks kohe kaasama kuulajad ja panema nad mõtlema oma eelduste üle:

Avaküsimus: Kuidas me räägime ühest ja samast asjast?

Yes, but differently

- Building renovation is about **Homes**
- We tend to be very technical when it comes to renovation
- As experts, we treat the buildings as and physical structures
- Homeowners do not automatically connect all the technical specifications with the improvement of their quality of life

Pärast selle küsimuse esitamist tunnistage, et kuigi me võime arutada samu füüsilisi struktuure, on meie perspektiivid märkimisväärselt erinevad:

Jah, kuid erinevalt

- Hoone renoveerimine puudutab kodu
- Renoveerimise puhul oleme me tavaliselt väga tehnilised
- Ekspertidena käsitleme hooneid füüsiliste struktuuridena,
- Koduomanikud ei seosta automaatselt kõiki tehnilisi spetsifikatsioone oma elukvaliteedi parandamisega.

Kasutage seda teadmist, et minna üle oma esitluse keskse kontseptsiooni juurde – et erinevad huvirühmad näevad asju sõna otseses mõttes erinevalt:

Põhiline väljakutse: me ei näe asju ühtmoodi

We do not see things the same way

Households see a house as a livable and meaningful

Owner occupiers' perspective

Architects, engineers, and energy advisors interpret and try to shape the house as a material arrangement

Policy maker's perspective

	House	Home
Approach	Techno-economic	Socio-technical
Intervention	Just improving design, technologies, or other physical aspects of domestic buildings	Understand the comfort, identity, security, privacy issues as connected to emotions and relationships as well as to social and cultural expectation
EE Expert's Role	Architects and engineers, typically employ quantitative and applied methods (large quantitative surveys, modeling, and statistics) based on local climate and building features	Trained experts to carry out qualitative and quantitative methods altogether exploring also social science methods and skills
Occupants' Role	Householders Passive Definable by experts	House owners Active Complex occupant needs

Pärast selle võrdluse esitamist selgitage, kuidas need erinevad perspektiivid tekitavad praktilisi suhtlusprobleeme.

Võimudünaamika: asümmeetriline teave – haavatavate leibkondade mõistmine renoveerimisprotsessides

Asymmetric Information

- As an expert, you are in a more powerful position to understand the process in detail
- Technical language and terminology is not something how homeowners speak about their dwelling - you might not be perceived
- Imagine going to a doctor who will speak to you about your health only in complicated terms you do not understand and not being willing to explain it to you

Aidake oma kuulajaskonda mõista ekspertide ja koduomanike suhtlemises sisalduvat võimu ebavõrdsust:

- Eksperdina olete võimsamas positsioonis, et protsessi üksikasjalikult mõista
- Tehniline keel ja terminoloogia ei ole midagi, mida koduomanikud oma eluruumide kohta räägivad – teid võidakse valesti mõista.

Asümmeetrilise teabe probleem võib esile kerkida, kui eksperdid suhtlevad haavatavate elanikkonna rühmadega. Osalejatele antakse näide arsti külastamisest, kes räägib nii isiklikust asjast nagu kellegi tervis, kuid teda ei mõisteta. Osalejaid palutakse mõelda oma tunnetele sellises olukorras. Seda metafoori kasutatakse üleminekuks, et selgitada erinevust selles, kuidas sama asi, antud juhul hoone, võib olla erinevalt tajutav. Osalejatele selgitatakse kasulikku vahet maja kui füüsilise struktuuri vaatenurgast ekspertide seisukohast ja kodu kui emotsionaalsest ja isiklikust vaatenurgast elanike seisukohast. Kuna mõlemad vaatenurgad peavad renoveerimisprotsessis omavahel suhtlema ja kokku puutuma, on osalejatele selgitatud mõlema mõistmise olulisust ja vajadust neid renoveerimise otsustusprotsessis ühitada.

Kasutage seda arusaadavat analoogiat, et muuta kontseptsioon konkreetseks ja meeldejäävaks:

Kujutage ette, et lähete arsti juurde, kes räägib teile teie tervisest ainult keerulistes terminites, mida te ei mõista, ega ole valmis seda teile selgitama. Nüüd suunake

tähelepanu sellele, et aidata kuulajatel mõista koduomaniku perspektiivi ja igapäevast reaalsust:

Koduomaniku perspektiivi mõistmine

Self identification - I as energy consumer

- When people are busy with daily activities at home, they do not think of themselves as energy consumers
- In most cases, people are focused on getting things done when it comes to housework and obtaining the indoor comfort
- Rising energy prices made people more conscious about consumption, what coils stimulates behavioural change

Selgitage, kuidas koduomanikud tegelikult oma igapäevaelu kogevad, mis erineb ekspertide poolt neile omistatud kategooriatest:

- Kui inimesed on kodus igapäevaste tegevustega hõivatud, ei mõtle nad endale kui energiatarbijaile.
- Enamasti keskenduvad inimesed kodutööde tegemisele ja sisemise mugavuse saavutamisele.

• Tõusvad energiahinnad on muutnud inimesed tarbimise suhtes teadlikumaks, mis omakorda stimuleerib käitumise muutust.

Jätkake koduomanike mitmekesisuse uurimisega, et vältida liigset lihtsustamist:

Erinevad inimesed käituvad energiaga erinevalt.

- Energiakultuur on kombinatsioon inimese kultuurilisest identiteedist, sotsiaal-majanduslikust staatusest, juurdepääsust energiale ja energiakasutuse harjumustest.
- Ida ja Lääne vahel on erinevusi lähenemisviisis elamumajandusele, energiale, kliimameetmetele,
- Keskelt planeeritud majanduse energiantensiivsuse pärand.
- Energiatõhususe ja kliimameetmete alased tegevused võivad mõnede kogukondadele olla „tuttavamad“ kui teistele.
- Vältida energiaalase käitumise ja kliimameetmete moraliseerimist.
- Energia ja kliima politiseerimine mõjutab inimeste igapäevaelu.

Aita oma kuulajatel mõista koduomanike käitumise ja motivatsioonide keerukust ja mitmekesisust:

Different people - different energy behaviours

- Behaviors such as household work (cleaning, cooking, doing the laundry), child care, in-home entertainment, hobbies, sleeping, and resting.
- Multiple studies classify different types of energy users and different household energy behaviors, e.g. conservers and spenders
- Energy consumption is determined by multiple factors from comfort perception till the habits, quality of appliances and building systems, as well as prices

- Käitumine, nagu majapidamistööd (koristamine, toiduvalmistamine, pesupesemine), laste hooldamine, kodune meelelahutus, hobid, magamine ja puhkus.

- Mitmed uuringud klassifitseerivad erinevad energiakasutajate tüübid ja erinevad kodumajapidamiste energiakäitumised, nt säästjad ja kulutajad.

- Energiatarbimist mõjutavad mitmed harjumuste, seadmete ja hoonesüsteemide

tegurid, alates mugavuse tajumisest kuni kvaliteedini ning hindadeni.

Why homes are ethical issue?

Nüüd läheme üle eetilistele kaalutlustele, mida spetsialistid peavad koduomanikega töötades silmas pidama: Miks on kodud eetiline küsimus?

Tutvustage seda olulist teemat, rõhutades kodude teemal arutlemisel vajalikku tundlikkust: kodudest rääkimine on samuti tundlik ja eetiline teema, tooge näiteid teistest tundlikest teemadest, nagu tervis.

Speaking of homes is also sensitive and ethical issue

- Be aware that people might have very traumatic experiences related to their homes, especially in the conditions of energy poverty
- Be aware on what impacts the participation may have on participants

For example, when you arrange conversations with homeowners, be aware that some of them can feel pressured in taking part

- Be careful with the questions you ask
- Observe the reactions

Juhtige osalejate tähelepanu sellele, kuidas nad tavaliselt struktureerivad oma suhtlust majaomanikega. Eesmärk on juhtida nende tähelepanu asjaolule, et nad ei saa oma vestlustest emotsionaalset osa täielikult eraldada. On oluline olla tundlik energiavaesuses elavate inimeste keeruliste kogemuste suhtes.

Andke konkreetseid, rakendatavaid juhiseid eetilise tegevuse jaoks:

- Olge teadlik, et inimestel võivad olla väga traumaatilised kogemused seoses oma kodudega, eriti energiavaesuse tingimustes.
- Olge teadlikud sellest, millist mõju võib osalemine inimestele avaldada.

Esitage konkreetseid näiteid, et muuta need eetilised kaalutlused praktiliseks:

Näiteks, kui korraldate vestlusi koduomanikega, olge teadlik, et mõned neist võivad osalemisel tunda survet.

Lõpetage konkreetsete käitumisjuhistega, mida osalejad saavad kohe rakendada:

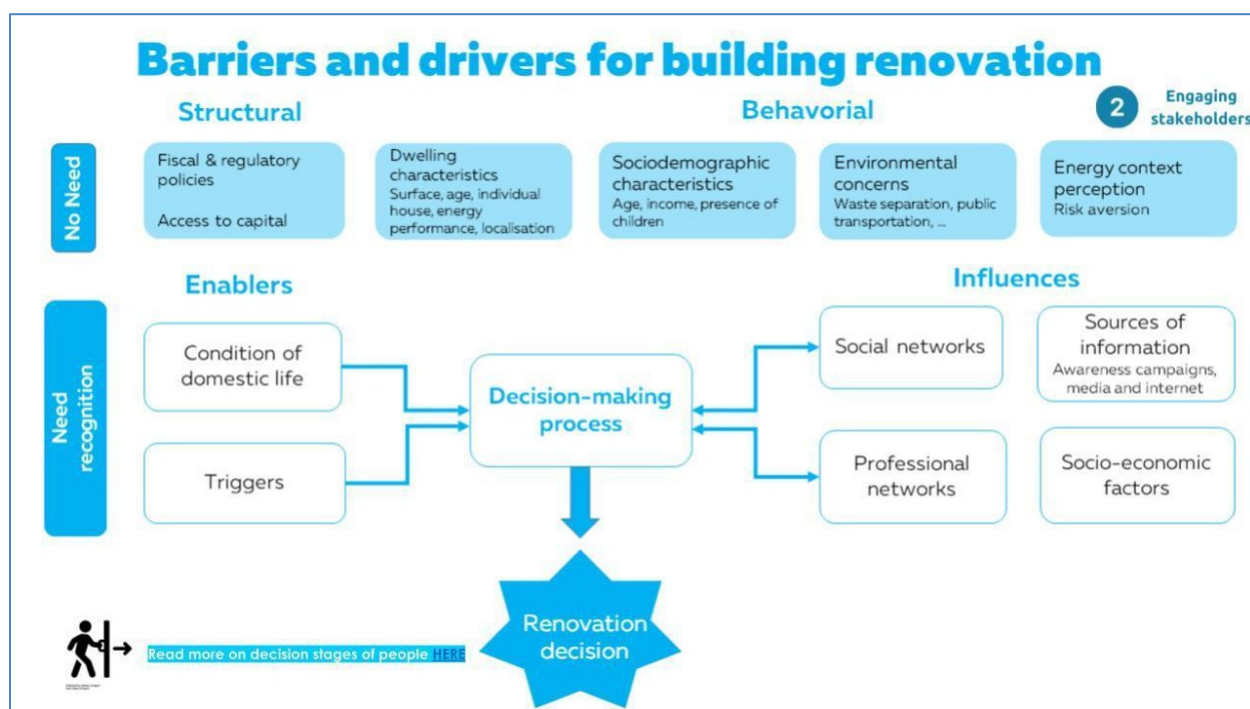
- Olge ettevaatlik küsimustega, mida esitate
- Jälgige reaktsioone
- Korrake teile edastatud sõnumit

Lõpetage oma esitlus, rõhutades peamist sõnumit, et „maja” ja „kodu” perspektiivide erinevuse mõistmine on oluline tõhusa, eetilise ja austava suhtlemise jaoks koduomanikega renoveerimisprotsessi käigus. Rõhutage, et see mõistmine viib parema tulemuseni kõigi osapoolte jaoks.

2

Engaging
stakeholders

Moodul 2: Huvirühmade kaasamine

Joonis 2 Illustratsioon: Renoveerimise otsustusprotsess, autorite illustratsioon, inspireeritud (Tjørring ja Gausset, 2019), (Baginski ja Weber, 2017b) (Wilson, Pettifor ja Chryssochoidis, 2018)

Lisateave inimeste otsustusetappide kohta [SIIN](#)

Hoone renoveerimisega seotud teekonda kaaludes on oluline meeles pidada, et mitte ainult renoveerimisprotsess, vaid ka otsused koosnevad erinevatest etappidest. Inimeste otsustusetappe mõjutavad erinevad sisemised ja välised tegurid, nagu sotsiaalmajanduslik olukord, teadlikkus temast, emotsionaalne side oma koduga, hoone seisukord jne. Erinevad otsustusetapid toovad kaasa erinevad mured ja hirmud. Elanikele suunatud tõhusad strateegiad ja sõnumid peaksid arvesse võtma ka sihtrühmade sisemisi erinevusi, mis aitab saavutada paremaid tulemusi, vastates üksikasjalikumalt muredele. Haavatavate leibkondade puhul on tõenäoliselt esimene otsustusetapp „renoveerimist ei kaaluta“. See juhtub sageli keerulise sotsiaalmajandusliku

olukorra tõttu ja seetõttu, et ei ole võimalik seada energiatõhususe parandamist teiste vajaduste ees prioriteediks.

Potentsiaalsed otsuste tegemise ajendid

Elusituatsiooni muutused mängivad olulist rolli renoveerimise käivitamisel leibkondades. Need sündmused, mis on osa koduomanike elutsüklist, mõjutavad renoveerimise ajastust. Olulised elusündmused, nagu töö saamine, abiellumine, lapse sünd, laste koolimine, lahutus, õnnetused ja pensionile jäämine, mõjutavad koduomanike valmisolekut ja võimet renoveerimisega tegeleda.

Mõned muud renoveerimise ajendid võivad olla:

- kinnisvara turuväärtuse või potentsiaalse üüritulu suurendamine,
- kinnisvara turustatavuse suurendamine,
- võimaldada koduomanikul täita uusi või olemasolevaid elustiili soove odavamalt kui alternatiivse kinnisvara müümine ja ostmine,
- võimaldada koduomanikul nautida paremat sotsiaalset staatust,
- psühholoogiliste eesmärkide saavutamine parenduste tegemise protsessi kaudu.

Ajendeid peetakse sama olulisteks elementideks kui koduse elu tingimused, mis viivad energiarenoveerimise vajaduste kindlakstegemiseni. Koduomaniku lähedased, sealhulgas pere, sõbrad ja kolleegid, mängivad energiarenoveerimises olulist rolli. Nende arvamused, veendumused ja teadmised maja renoveerimise kohta mõjutavad oluliselt koduomaniku otsuseid. Hiljutised uuringud näitavad, et just nemad mõjutavad korteriomanikke igapäevaste arutelude või endi teostatavate renoveerimistööde kaudu.

Uuringud näitavad, et koduomanikud, kes on saanud nõu energiakonsultandilt, investeerivad üldjuhul rohkem ambitsioonikamatesse ja kvaliteetsematesse energiatõhususe meetmetesse, mistõttu on kohapealsed külastused ja otsene kontakt omanikega väga olulised. See isiklik kontakt on otsustav tegur, kas tulevikus renoveerimistööd teha või mitte.

Soovitus koolitajatele: Juhtige tähelepanu sellele, et rohkem teavet otsustusetappide,

Created by Andrea Ciampini
Korea House Project

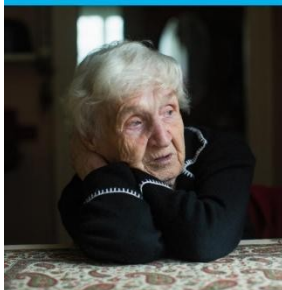
renoveerimisega seotud hirmude ja murede, soovitude kohta, kuidas ületada need emotsionaalsed takistused renoveerimise kasuks otsustamisel, ja muud teavet leiate käesoleva materjali jaotisest [„Inimeste erinevad otsustusetapid”](#).

Energy poor do not consider renovation at all. Why?

2 Engaging stakeholders

Normalisation of bad conditions: energy poor are not always aware that the way they live could be better: healthier, safer, more comfortable

They have different priorities - sometimes even meeting basic needs is a struggle

Tarbijate teavitamine on võtmetähtsusega:

selged ja kergesti mõistetavad materjalid ning läbipaistvad ja hästi ettevalmistatud andmed annavad kohese ülevaate otsuse mõjust. Otsekohene suunamine ajendab inimesi valima oma väärtustega kooskõlas olevaid tooteid, soodustades positiivset muutust jätkusuutlikkuse suunas. See hõlmab renoveerimismeetmete eeliste kindlakstegemist ja edastamist, võttes arvesse omaniku isiklikku olukorda. See protsess nõuab hoone haldajate poolt avatumat ja kaasavat lähenemist.

Oluliste sidusrühmade kaasamine: kaasloome meetod

**ENGAGING KEY STAKEHOLDERS:
The co-creation method**

CEESEN CENTRAL & EASTERN EUROPEAN
SUSTAINABLE ENERGY NETWORK
CEESEN-BENDER

Co-funded by
the European Union

Energiavaeste omanike potentsiaalselt mitmekesiste ja mitmetahuliste probleemide taustal on energiatõhusate tavade tervise-, mugavus- ja ohutuseeliste esiletõstmine potentsiaalne võimalus leibkondade kaasamiseks. Näiteks võib tähelepanu juhtimine ebapiisava kütmise ja/või ebakorrekse ventilatsiooniga seotud hallituse

tekke potentsiaalsetele terviseriskidele anda lisamotivatsiooni asjaomaste nõuannete rakendamiseks. Renoveerimisprotsessidesse energiavaeste ja haavatavate perede kaasamisel on suurem edu tõenäoline, kui nad on kaasatud kogu planeerimisprotsessi algusest peale ning neil on mõjuvõim ja tunne, et nad saavad renoveerimisprotsessi muuta ja mõjutada. Selleks võib abiks olla kaasloome meetod.

Created by Adrien Croquet
Euro-Solar Project

Selle osa moodul: **[Slaidid märkmetega: Oluliste sidusrühmade kaasamine: kaasloome meetod](#)**

Osalemine muutub osaluslikuks alles siis, kui osaleja saab kogemuse arengu ja selle tulemuste mõjutamisest.

Kaasloome lähenemisviis on osutunud sobivaks praktiliste teenuste ja/või teabematerjalide kohandamiseks energiavaeste leibkondade vajadustele. Loodud foorum ja kasutatavad protsessid võimaldavad viljakat suhtlust erinevate sidusrühmade vahel, mis viib uute lähenemisviiside ja sisu väljatöötamiseni, et pakkuda energiakonsultatsioone ja muud asjakohast teavet energiavaestele ja haavatavatele sihtrühmadele. See lähenemisviis osutus sobivaks olemasolevate toetusmeetmete sisu kohandamiseks ja võimaldas aktiveerida varem kasutamata jäänud sünergiat, kuna suudeti kokku tuua erinevad sotsiaal- ja energiaspektori sidusrühmad, mida tavaliselt ei juhtu.

Usaldusväärsete vahendajate, nagu kodanikuühiskonna organisatsioonide või muude sotsiaalvaldkonna osapoolte kaasamine, on aidanud ületada usaldusega seotud takistusi ja luua uusi kanaleid energiaalase nõustamise ja muu teavitustegevuse jaoks. Näiteks Madalmaades aitasid koostöös kiriku ja toidupangaga läbiviidud teavitustegevused kaasata rohkem energiavaeseid leibkondi. Samamoodi on KredExi edu Eestis ja Saksa elektrisäästu kontrolli edu tihedalt seotud usaldusega rakendava heategevusorganisatsiooni Caritas vastu.

Kaasloome abil saate kohandada haavatavate leibkondade eeliste loetelu, kui nad nõustuvad renoveerimisprotsessiga. Võimalike eeliste kindlaksmääramine julgustab omanikke hooneid renoveerima, näiteks:

- Energiatõhusus: energiatõhususe parandamisele suunatud renoveerimine võib vähendada energiatarbimist ja kommunaalkulusid.
- Suurem ohutus ja turvalisus: renoveerimistööd võivad hõlmata uuendusi, mis parandavad kinnisvara ohutust ja turvalisust. See võib tähendada uute uste ja akende paigaldamist, elektrisüsteemide uuendamist või kaasaegsete turvaelementide lisamist.
- Hoolduskulude vähenemine: renoveerimise käigus erinevate komponentide uuendamine, näiteks vanade torustike või katuste asendamine, võib pikas

perspektiivis vähendada hoolduskulusid. Uuemad materjalid ja süsteemid võivad vajada harvem remonte ja hooldust.

- Keskkonnasäästlikkus: renoveerimine, mille käigus kasutatakse säästvaid ja keskkonnasõbralikke materjale, aitab kaasa keskkonna säilitamisele. See hõlmab ringlusse võetud materjale, energiatõhusaid seadmeid ja veesäästlike lahendusi.
- Ruumi optimeeritud kasutamine: Renoveerimine annab võimaluse optimeerida olemasoleva ruumi kasutamist. See võib hõlmata ruumide ümberkujundamist, ladustamislahenduste lisamist või kasutamata alade muutmist funktsionaalseteks ruumideks.
- Suurem vastupidavus loodusõnnetustele: Renoveerimistööd võivad hõlmata meetmeid, mis muudavad kinnisvara loodusõnnetuste suhtes vastupidavamaks, näiteks struktuuride tugevdamine nii, et need taluvad üleujutusi või kuumalained.

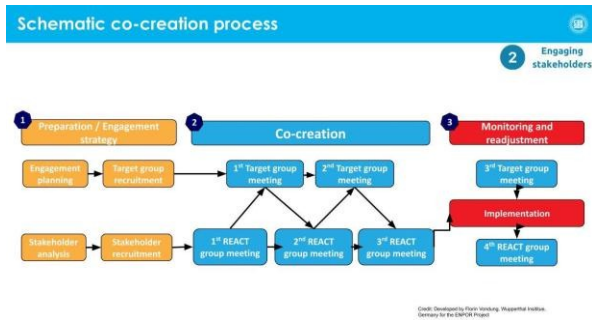
REACT-rühmad = erinevate sidusrühmade esindajad, kes osalevad mitmel järjestikusel kohtumisel, rakendades tõhusalt ühisloomeprotsessi.

Nad koondavad erinevaid perspektiive ja teadmisi, mis on eriti olulised avalikus halduses, tagavad kohandatud disaini ning suurendavad legitiimsust ja aktsepteeritavust. Erinevad osapooled

võivad hõlbustada andmete kogumist: suuremad võimalused edukaks rakendamiseks.

Moodustage oma rühm: esimene oluline samm on poliitikameetmete ühisloomeprotsessis osalevate asjaomaste sidusrühmade kindlaksmääramine. Selle ülesande täitmisel võib juhendada järgmistest küsimustest:

- Kes on poliitika potentsiaalsed kasusaajad?
- Kes võivad olla negatiivselt mõjutatud?
- Kes võiksid muutustele vastu olla ja neile vastupanu osutada?
- Kellel on millised õigused ja kohustused?
- Kellel on juurdepääs asjakohastele ressurssidele, oskustele või olulisele teabele?
- Kes võivad olla hääletud rühmad?
- Kelle käitumist tuleb muuta, et saavutada edu?

See protsess on jagatud

kolmeks etapiks, millest esimene on asjakohaste sidusrühmade kindlaksmääramine ja analüüsimine ning nende kaasamise ja värbamise planeerimine. Teises etapis toimub meetmete konkreetne ühine väljatöötamine. Kolmas etapp on pühendatud tulemuste valideerimisele, tulemuste hindamisele ja saadud õppetundide integreerimisele.

Esimene sidusrühmade kohtumine on mõeldud probleemi analüüsimiseks ja esialgsete ideede leidmiseks edasise arengu ja võimalike lahenduste teemal. Seejärel arutatakse seda sihtrühma esindajatega ja nende tagasisidet võetakse kontseptsiooni väljatöötamisel arvesse.

Teisel kohtumisel esitatakse kontseptsioon ja täiustatakse seda tagasiside abil, enne kui see läheb uuesti sihtrühma kinnitamisringi ja lõpuks kolmandas kohtumises kokku leppimisele.

Kolmandas faasis oli rühmade ülesanne arutada rakendamise käigus tekkinud probleeme ja töötada välja kohandamisettepanekud.

Osaluse suurendamine

Kaasloomeprotsessi raames töötame välja esimese sammu, et suurendada osalust protsessis. **Suure osaluse saavutamiseks on vaja tunda oma partnereid/huvirühmi renoveerimisprotsessis.** Seda toetab huvirühmade huvide, omaduste ja olukorra analüüsimine. Analüüsi juhendamiseks võivad olla järgmised küsimused:

- Millised on sidusrühmade kogemused või ootused renoveerimisprotsessile?
- Millised on renoveerimise praegused ja potentsiaalsed tulevased eelised ja kulud?
- Millised sidusrühmade huvid on vastuolus renoveerimisprotsessi eesmärkidega?
- Milliseid ressursse on sidusrühm mobiliseerinud või on valmis mobiliseerima?

Kogu protsessi toetamiseks on loodud eraldi slaidiesitus, mis juhendab osalejaid kogu protsessi vältel:

Created by Andres Ojapuu
Euro-Nest Project

Slaidid koos märkmetega: Oluliste sidusrühmade kaasamine: ühisloome meetod

Üksikasjad infolehes: 2. jagu: Huvirühmade kaasamine: ühisloomeprotsess

Rühmatöö: huvirühmade vajaduste kindlaksmääramine – „Persona” meetodi kasutamine

Group exercise: Identifying the need of stakeholder groups with Personas

→ Understand the target group: create User Personas
→ Residents = diverse group, you might need several personas

What to include?	Key Questions:
• Age, Gender, Family status	• What do residents want?
• Income level	• What do residents need?
• Attitude and behavior	• In what conditions do residents live?
• Risks and motivating factors	• What are their fears and obstacles?

Initiative: Personas, Personas tool in PPTX format

Osalejad moodustavad 2–4-liikmelised rühmad. Iga rühm saab trükitud Persona infolehe. Neil palutakse luua 1 persona rühma kohta, mis vastab nende hoone/naabruskondade leibkondade omadustele, mida nad kavatsevad renoveerida.

Koolitajad moodustavad väikesed rühmad vastavalt oma juhtimisraamistikule (nt kui osalevad erinevad riigid, jagage rühmad riikide kaupa. Kui üks rühm on suurem kui 6 inimest, jagage see kaheks rühmaks.

1. 15 minutit: infoleht (tühi)
2. Persona peaks olema energiavaene persona
3. Iga rühm valib kellegi, kes tutvustab pärast 15 minutit persona rühmale.

Created by Andres Ojapuu
Euro-Nest Project

Tühi „Persona” mall sihtrühmade modelleerimiseks: **looge oma persona, kasutades seda malli või muudetavat personat: persona tööriist PPTX-vormingus**

ANNA NOWAK
Pensioner

KEY ATTRIBUTES

Energy efficiency is something too technical for me. I save money where I can.

I don't trust my neighbours. The building manager should always be reachable. I cannot afford expensive renovations.

Things should remain the same as long as possible. I don't want to leave debt on my children. I don't like if unknown unannounced craftsmen run around in my home.

ABOUT ME

I am 79 years old, and live alone in a big house from the socialist era, on the 6th floor. The house has 60 other apartments, the elevator is often broken and the central heating cannot be regulated.

MY STORY

Some months ago I noticed several water spots on my ceiling. I contacted the building manager. I live in this house since 32 years. I used to work as a secretary, but only part time to be able to take care of my children after school. My late husband did all things technical in the apartment.

ATTITUDES

Community engagement

Environmental awareness

Open to change

Level of financial savings

MOTIVATION

The best part of my week is Sunday. On this day, one of my daughters comes for Sunday lunch with my grandchildren.

CHALLENGES

My apartment has not been renovated ever since I moved in.

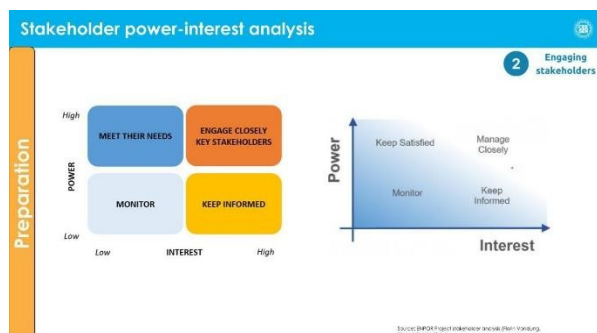
I can't get and don't want credit

I have no idea about technical details.

It is difficult for me to follow the content of the owner's meeting

Joonis3Täidetud „Energiavaene persona“

Huvigruppide vajaduste ja huvide analüüsimine kaasamiseks

Persona aitab kaardistada hoone võimu- ja huvistruktuure renoveerimiskavade koostamiseks. Pikaajalise kaasatuse tagamine on oluline väljakutse. Seetõttu on väga oluline analüüsida nende huve ja olemasolevaid takistusi ning kohandada vastavalt suhtlust, eeliseid ja kaasamisvorminguid, et hoida sidusrühmi kaasatuna.

Tuleks pakkuda mitmekesist tegevuskava ja kavandada erinevaid, sobivaid ja atraktiivseid osalusvorme, mis pakuvad huvi sidusrühmadele. Samavõrd olulised on võimalikud ebasoodsad tagajärjed energiavaestele leibkondadele ühisloomeprotsessis. Seetõttu tuleb rühmakohtumisi hoolikalt ette valmistada. Tuleks valida olukorrale ja haavatavate leibkondade huvidele sobivad vormid. Nende osalejate rühmade esindamisel võiksid abiks olla vahendajad, nagu kohalikud organisatsioonid, kellel on varasemate tegevuste kaudu loodud usalduslikud suhted.

Huvirühmade mõjuvõimu analüüsi eesmärk on aidata mõista, kuidas asjaomased huvirühmad võivad mõjutada protsessi arengut, rakendamist ja tulemusi, ning määrata kindlaks, kui olulised nad edu saavutamiseks on. See on kasulik otsuse tagajärgede potentsiaalsete kasusaajate ja „kaotajate” kindlakstegemiseks ning käitumise muutmiseks, suutlikkuse suurendamiseks ja ebavõrdsuse vähendamiseks vajalike väljakutsete kindlakstegemiseks. Seetõttu tuleks kindlaks teha erinevate sidusrühmade mõjuvõim ja potentsiaalsed rollid, nende omadused ja tegevuskeskkond ning sidusrühmade vaheliste suhete mustrid. Eesmärk on selgitada, millised sidusrühmad on eriti olulised ja millega tuleb jätkata koostööd, kuid analüüs võib ka valgustada, kus tuleks anda mõjuvõimu olulistele, kuid marginaliseeritud rühmadele, et parandada poliitikat ja institutsioone.

Suur huvi ja suur mõjuvõim: võtmeisikute kaasamise strateegia: sellesse kategooriasse kuuluvaid sidusrühmi tuleb hoolikalt juhtida. Nende olemasolev huvi teema vastu aitab neid projektidesse ja otsuste tegemisse kaasata. Neil on suur mõjuvõim, mis teeb neist võtmeisikud. Projektipartnerid peaksid neile pöörama pidevat tähelepanu, kaasama neid regulaarselt ja hoidma suhteid.

Madal huvi, kuid suur mõjuvõim: Rahuldage nende vajadused:

Sellesse kategooriasse kuuluvad sidusrühmad on oma tugeva mõju tõttu sama olulised. Nad võivad mõjutada tulevast üldist kontakti. Kuid nende madal huvi on väljakutse. Kaasatuse vähenemine võib muuta nad projektieesmärgi jaoks riskiks. Projektipartnerid peavad neid kaasama, nendega konsulteerima ja pakkuma neile atraktiivset sisu ja formaate, et tõsta teadlikkust ning säilitada või suurendada huvi taset. => Muuda nad võtmeisikuteks.

Suur huvi, kuid väike mõjuvõim: Hoidke neid kursis: Kuna neil on väike mõjuvõim, kuid suur huvi teema vastu, peaks selle sidusrühmade rühma strateegia olema neid kursis hoida. Nad võivad olla projekti olulised saadikud. Siiski võiks arutada, kas seda rühma, kes toob kaasa olulisi teadmisi ja kogemusi, tuleks toetada nende kaasatuses (nt kaitstud ruumi loomise jms abil), et tasakaalustada nende mõjuvõimu puudumist. Riskiks võib olla, et suurema mõjuga sidusrühmad domineerivad muidu arutelusid ja poliitika kujundamist.

Madal huvi ja madal mõjuvõim: Jälgige: Huvi ja mõjuvõimu poolest tagasihoidlikke sidusrühmi tuleks hoida kursis.

Soovitused koolitajatele: Seda slaidi võib välja jätta, kui renoveerimisprojektiis puudub aeg või soov. Mooduli „Kaasloome meetod” lisamiseks klõpsake:

Created by Andrew Crompton
Euro Union Project

[Slaidid märkmetega: Oluliste sidusrühmade kaasamine: kaasloome meetod,](#)

[Üksikasjad infolehel: 2. jaqu: Huvirühmade kaasamine: kaasloomeprotsess](#)

Know your stakeholders / The Circumstances

The context analysis looks at projects, but also at actors that have a direct or indirect thematic connection with the renovation project.

The context analysis makes it possible:

- To recognise and use synergies
- Learn from the experiences/mistakes of others
- To avoid misunderstandings and disagreements

Implementation tips: When analysing the context, organise a small workshop with colleagues from the administration or with actors from outside the administration such as representatives of environmental organisations.

 2 Engaging stakeholders

CONTEXT ANALYSIS CHECKLIST

- ✓ Renovation activities/programmes/ targets
- ✓ Regular events in building to be used for promotion
- ✓ Renovation activities completed in the past in the neighbourhood
- ✓ City/Authority departments to be informed
- ✓ Examples of good practice for acquisition of funds for vulnerable households
- ✓ Is this my best effort?

Konteksti analüüs võib olla väga kokkuvõtlik, kuid seda võib ka laiendada nii ruumiliselt kui ka ajaliselt (mitte ainult olemasolevad olukorrad, vaid võimalik, et ka varasemad kogemused). Tõeliselt täielikku ja lõplikku ülevaadet „keskkonna“ kõigist aspektidest on raske saavutada – kunst seisneb mõistlikus lähenemisviisis.

Põhimõtteliselt võib eeldada, et hoone renoveerimine ei ole esimene punkt nõ tühjal paberilehel – selliseid projekte on igas omavalitsuses ja igas piirkonnas arvukalt. Seda asjaolu tuleks konteksti analüüsis arvesse võtta. Teiste vigadest õppimine on oluline, kui teete oma projekte, aga ka siis, kui soovite rohkem teada saada olemasolevate projektide ajaloost, tekkimisest ja kohandamisest või õppida teiste kogemustest. Arusaamatuste ja erimeelsuste kõrvaldamine aitab teil mõista, kas teised sidusrühmad võivad projekti ohuna tajuda.

Allpool on esitatud kontrollnimekiri, mida saab kasutada inspiratsiooniallikana või võimaliku lähtepunktina oma konteksti analüüsi alustamiseks.

Created by Action Group
Euro Neuron Project

[Konttekstianalüüsi kontrollnimekirja leiate infolehel!](#)

Haavatavate leibkondadega suhtlemise nõuanded

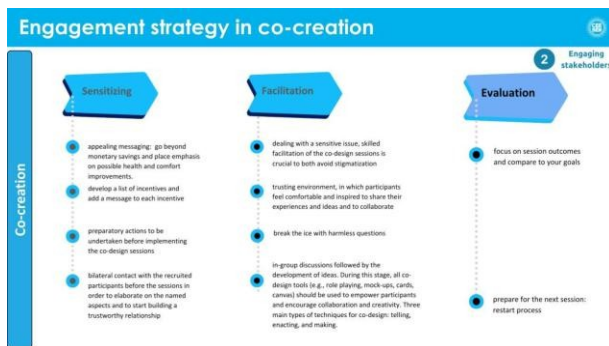

Ressursid: Kuna haavatavad leibkonnad ei pruugi olla valmis ega suutelised iseseisvalt uuendusi ellu viima, nõuab nendega ühine kavandamine rühma moderaatorite aktiivset rolli protsessi struktureerimisel ja asjakohaste ning sihipäraste sisendite hankimisel. Teine ülesanne selles etapis on osalemise potentsiaalsete takistuste ennetamine ja võimalike

lahenduste/strateegiate väljatöötamine nende ületamiseks.

Planeerimine: Teine ja eelmisega tihedalt seotud samm on energiavaeste leibkondade kaasamise praktiline planeerimine. See hõlmab konkreetsete meetmete määratlemist, mis on vajalikud osalejate värbamiseks, nende ettevalmistamiseks ühisloomeprotsessiks (teadlikkuse tõstmine), ühisloomeistungite korraldamiseks ja läbiviimiseks (hõlbustamine) ning tulemuste kogumiseks ja hindamiseks (hindamine). Kui sihtrühmadele ei ole otsest juurdepääsu või kui nad võivad olla koostööle vastumeelsed, tuleb ajakava ja ressursside planeerimisel arvestada erinevate vahendavate organisatsioonidega (telefoni teel või näost näkku), et koordineerida ja leppida kokku osalejate värbamise meetodid.

Värbamine: Energiavaeste leibkondade kaasamine on tavaliselt peamine väljakutse projekti edukaks elluviimiseks. Haavatavad leibkonnad ei pruugi olla motiveeritud osalema ühisloome tegevustes, eriti sellistel tundlikel teemadel nagu energiavaesus. Lisaks võimalikule ebamugavustundele oma puuduste tunnistamisel ja arutamisel võõrastega, võivad energiavaesed üürnikud pidada oma võimalusi energiatarbimise ja energiakulu vähendamiseks piiratuks. Esimese kontakti loomine on seega selle protsessi kõige olulisem osa. Võimaliku usaldamatuse ületamiseks ja energiavaeste leiuks on soovitatav tihe koostöö ja jätkuvate partnerlussuhete arendamine usaldusväärsete vahendajatega. Arvestades, et osa energiavaestest leibkondadest tarbib põhilisi energiateenuseid liiga vähe, peaksid atraktiivsed sõnumid üldiselt minema kaugemale rahalisest säästust () ja rõhutama rohkem võimalikke tervise- ja mugavuse parandusi.

Tundlikuks muutmine:

Tundlikuks muutmise etapp viitab ettevalmistavatele meetmetele, mis tuleb võtta enne ühisdisaini sessioonide rakendamist. Selle etapi eesmärk on osalejaid veelgi ette valmistada ja tutvustada neile ühisdisaini aluseks olevat kontseptsiooni, protsessi ja eesmärki ning selgitada ühisdisaini sessioonide või

ümberkujundatava tegeliku poliitika vastastikuseid ootusi ja nõudeid. Selleks peaksid grupi moderaatorid võimaluse korral enne sessioone võtma ühendust värvatud osalejatega, et täpsustada nimetatud aspekte ja alustada usaldusväärse suhte loomist.

Modereerimine: tundliku teema käsitlemisel on ühisdisaini sessioonide oskuslik modereerimine ülioluline, et vältida osalejate stigmatiseerimist ja võimaldada soovitud tulemuste saavutamist. Selleks on oluline, et moderaatorid loovad usaldusliku keskkonna, kus osalejad tunnevad end mugavalt ja on innustunud jagama oma kogemusi ja ideid ning tegema koostööd teiste osalejatega uute lahenduste väljatöötamiseks. Lisaks peaksid fasiliteerijad selgelt edastama, et sessioon on turvaline ruum ja et osalejate isikliku teabe konfidentsiaalne käsitlemine on juhtpõhimõte, välja arvatud juhul, kui on antud luba selle kasutamiseks. Lõpuks nõuab mitmekesiste osalejate koostöö tegevuste fasiliteerimine individuaalsete vajaduste ja grupi dünaamika hoolikat jälgimist ning võimet protsessi nende tähelepanekute põhjal ümber kalibreerida.

Hindamine: Viimase sammuna peaksite hindama sessiooni tulemusi. Selle ülesande alus on ühisloome sessioonide kontseptualiseerimise faasis, kus määratletakse nii sessiooni eesmärgid kui ka tulemuste dokumenteerimise lähenemisviis. Kuna ühisloome protsess on nii iteratiivne kui ka interaktiivne, on energიაvaeste leibkondade kaasatuse tulemuste täpne hindamine ja edastamine ülioluline, et tagada nende seisukohtade ja vajaduste piisav tunnustamine ning vältida seeläbi frustratsiooni ja võimalikke väljalangemisi.

Kommunikatsioonistrateegiad

Communication strategies for engagement

Communication work can 'make or break' the co-creation process.

2 Engaging stakeholders

"How can I help?"

- Good communication process reduces friction.
- Following through communication actions in the co-creation format provides collaborative mindset.
- Communication activities can increase the legitimacy of decisions providing transparency and well-explained procedures.
- Good communication saves time for the team and the owners.

Pärast operatiivsete aspektide käsitlemist tuleb käsitleda kogu protsessi toetavaid kommunikatsioonistrateegiaid.

Teie edastatavad sõnumid on kogu kommunikatsiooniprotsessi tuum. Lisaks renoveerimise väljakutsele (st põhjendusele) ja missioonile ei tohi unustada mainida ka

selle eeliseid erinevatele sidusrühmadele.

Väljakutse: Korterelamus, kus elavad haavatavad ja energiavaesed leibkonnad, on energiatõhusasse renoveerimisse investeerimine väga raske. Huvid ja hirmud on vastuolus ning protsessi juhtimine võib olla keeruline. **Missioon:** huvirühmade vaheline koostöö, mis on protsessi peamine tugevus, loob kaasava konteksti ja toetab renoveerimismeetmete kavandamist ja rakendamist. **Pakkumine:** rühma liikmetel on võimalus osaleda struktureeritud ühises loomeprotsessis: kui neilt palutakse esitada oma seisukohad, arutada tulemusi ja hõlbustada otsuste vastuvõtmist leibkondade poolt, saavad kinnisvaraomanikud võimaluse 1., 2., 3.,

Huvirühmade spetsiifilised sõnumid ja stiimulid: Huvirühmade huide [eelnev analüüs](#) võimaldab sõnumeid täpsustada vastavalt erinevatele poliitikatele ja huvirühmadele.

Co-creation element: communication

See slaid näitab käänulist viisi sidusrühmadega suhtlemiseks. Osalejatel palutakse jagada oma kogemusi: „Kui te seda vaatate, kas saate jagada oma edulugusid või peamisi probleeme, millega olete varasemates renoveerimisprojektides kokku puutunud, seoses siin näidatud elementidega?”

Key Messages for the Residents: Do they really work?

2 Engaging stakeholders

Potential incentives and corresponding messages:

- Chance to contribute their point of view in order to develop solutions that add value for both sides
- Higher energy efficiency corresponds with higher value of properties; Chance to grant higher credits
- Share best practice, services and products
- Free access to information and knowledge on possible solutions to create additional value
- Access to new funding, financial support, retrofitting grants
- Increase preparedness for climate change impacts: heat, cold, rain, green energy transition
- Help to achieve their own sustainable development goals
- Improve profitability, environmental credentials and social responsibility
- Find out information about energy poverty issues and engage with topics and targets specific to their needs
- The renovation plan does not consider property owners as a problem but as part of the solution

märkmeid erinevate sõnumite kohta ja lõpetage arutelu, korrates kogutud sõnumeid, mis toimised ja mis ei toimunud.

Lõpetage see osa interaktiivse aruteluga osalejatega. Modereerige arutelu osalejate peamiste kogemuste põhjal. Alustage, paludes osalejatel lisada nimekirja stiimuleid ja vastavaid sõnumeid oma professionaalse taustaga. Veenduge, et kogemuste jagamisel osalevad kõik osalejad. Tehke

Soovitus koolitajatele: tuletage neile meelde jaotise **„Inimeste erinevad otsustusetapid“** infolehel.

Created by Action Impact
Euro Union Project

Juhtige tähelepanu sellele, et nad saavad **infolehel** lugeda rohkem suhtlemisnõuandeid koduomanikega ja kaasloome soodustamise nõuandeid sidusrühmade kohtumiste jaoks.

Valikulised slaidid kommunikatsioonikampaania heade tavade kohta

RENOLUTION.BRUSSELS

A campaign for professionals and public building owners

IN BRIEF

In February 2023, the first RENOLUTION campaign was launched for renovation professionals such as architects, contractors, property developers and public building owners.

The aim is to raise awareness of thermal renovation with a circular approach and, more specifically, to inform them about the training, support and tools available in the Brussels-Capital Region.

The campaign is being published using infographics at trade fairs, videos on YouTube, LinkedIn, Instagram and Facebook, and in specialised renovation magazines.

FACTS

Format: Renovation strategy
Location: Brussels Capital Region
Area of influence: Brussels Capital Region
Timeline: ongoing
Target group: owner-occupier, owner-tenant, professional, and local authority

MORE INFO

<https://renolutionbrussels.fr/architectes>
98%

Renolution Brussels

renolutionbrussels - 30. Abonnements - 77 vidéos
renolutionbrussels - 30. Abonnements - 77 vidéos

FRANCE RÉNOV

Service accompanied by a communication campaign using various channels such as general presentations, websites, short videos on social media and mobile demo sites. The videos have a storytelling approach, with renovation showing, from experience on being comfort and provide concrete information about the costs and subsidies they received.

IN BRIEF

France Rénov' is a public service set up in 2022 to advise and support households in their energy renovation projects. It is run by the State in collaboration with local authorities, accompanied by a large-scale communication campaign using a wide variety of media to encourage homeowners to carry out high-quality energy renovation work. Since 2024, a travelling exhibition of two tiny wooden houses on wheels, is added to meet households across France at each station for two days. Visitors discover a fun exhibition entitled 'La Maison de la Rénovation' (The Renovation House), presenting the benefits of renovation, the main steps to be taken and the MaPrimeRénov' and MaPrimeRénov' grants. They will then be meeting France Rénov' advisors in their area at the 'Espace conseil' to discuss their ideas, find out about the main materials used to insulate their homes and launch their renovation project.

FACTS

Format: Communication campaign
press inserts, radio spots, videos on social networks, flyers such as bread and pharmacy bags and mobile demo sites in tiny homes
Location: France
Area of influence: Supported by a network of over 500 Espaces Conseil France Rénov' and more than 2,400 advisors
Timeline: 11/09 to 17/12/2023
Target group: owner-occupier, owner-tenant, professional, and local authority

MORE INFO

<https://france-renov.gouv.fr/>
<https://france-renov.gouv.fr/actualites/france-renov-petit-en-tout-est-pres-de-chez-vous>

3 Barriers to stakeholder engagement

Moodul 3: Takistused sidusrühmade kaasamisel

Exercise: Prejudices of homeowners about the renovation process

Task: Think of biases and scepticism that prevent stakeholders to engage in the co-creation process of renovation. Take a post it and stick it to the flipchart.

Koolituse 3. osa algab osalejate ajurünnakuga peamiste eelarvamuste kohta, mida nad on oma töös koduomanikega renoveerimisprotsessi suhtes kohanud. Alguses palutakse osalejatel need nimetada. Tõenäoliselt on mõned eelarvamusel ja ettekujutused seotud kuludega, kuna need on

sageli renoveerimisprotsessi peamine takistus. Eelarvamusel kirjutatakse ühe märksõnaga post-it-lehele ja kleebitakse flipchartile. 10 minuti pärast vaatab rühm flipchartit ja koolitaja rühmitab eelarvamusel, paludes selgitada neid, mis ei ole piisavalt selged.

Created by Andrea Orsini
Bent Street Project

Eelarvamusel ja skeptitsism Moodul Soovitus koolitajatele: eraldi esitlus koos märkmetega on kättesaadav [slaidiesitluses: Eelarvamusel ja skeptitsism](#). Juhtige osalejate tähelepanu [käsitleva materjali vastavale osale](#).

Tehnoloogia kasutuselevõtu tsükli kohandamine renoveerimisotsusega: eelarvamused ja skeptitsism

What is the problem then? Biases and Scepticism

Eelarvamuste ja skeptitsismi teemal näidatakse osalejatele tehnoloogia kasutuselevõtu kõverat. Kõver selgitab, kuidas erinevad vaated uuele tehnoloogiale on jaotunud elanikkonna seas¹. Graafik näitab selget vahet varajase ja peavoolu turu vahel, mida eraldab lõhe. Seejärel tutvustatakse osalejatele peamisi tegureid, mis mõjutavad inimeste arusaama

renoveerimisprotsessiga kaasnevatest muutustest, et nad saaksid paremini aru, millised mõtted võivad elanikel renoveerimise tutvustamisel tekkida.

See selgitus valmistab ette ka ajurünnaku, kuidas jõuda pragmatikute juurde, kes on kõige olulisem rühm lõhede ületamisel varajase ja peavoolu turu vahel.

Uuendajad (2,5%) – on tavaliselt valmis riske võtma, tehnoloogiaentusiastid ja ei karda ebaõnnestumise ideed. Neid motiveerivad sageli uue tehnoloogia pakutavad võimalused.

Varased kasutuselevõtjad (13,5%) – on endiselt valmis riske võtma, kuid on ettevaatlikumad ja võtavad uue tehnoloogia kasutusele alles pärast seda, kui on selle kohta kindla arvamuse kujundanud. Varased kasutuselevõtjad koguvad meelsasti teavet ja isiklike kogemusi tehnoloogiaga, enne kui soovivad seda teistele. Varaste kasutuselevõtjatega töötamiseks on hea pakkuda juhiseid, kuidas alustada.

Varajane enamus (34%) – see kategooria on loogiline, praktiline ja andmetel põhinev. Nad on tehnoloogiast huvitatud, kuid tahavad tõendeid selle tõhususe kohta. Need on inimesed, kes enne ostu tegemist vaatavad tooteid käsitlevaid arvustusi ja katsetavad vaikselt vahendeid enne otsuse tegemist.

¹ Innovatsioonide levik, Everett M. Rogers, 5. trükk, 2003

Hiline enamus (34%) – Selle kategooria inimesed vajavad tõendeid sama palju kui varajane enamus. Nad ei soovi võtta riske ja kahtlevad muutuste vajalikkuses. Nad on ettevaatlikud ja loogilised. Hiline enamus peab nägema, et uskuda.

Järelejäänud (16%) – Järelejäänud eelistavad status quo'd, sest siis nad teavad, mida oodata. Nad loobuvad kiiresti uute asjade proovimisest ega tee pingutusi, et mõista, kuidas innovatsioon toimib, kui see ei muuda nende elu kohe ja ilma komplikatsioonideta lihtsamaks. Nad on sageli skeptilised ja tahavad teada, mis neile isiklikult kasu toob.

Soovitus koolitajatele: Pärast graafiku selgitamist KÜSIGE osalejatelt, kas Pragmaatikuteni jõudmine või Vägivallatu suhtlemine on teema, mis neid huvitab.

Rühmatöö: Kuidas jõuda pragmaatikuteni?

What influences people to engage with the change that the renovation process brings?

- **Relative advantage over the status quo** - eg. what will I get if I agree to the renovation?
- **Compatibility with the existing situation** - eg. the effect of a higher energy efficiency standard
- **Complexity** - eg. if I only hire a window maker who changes my window in 1 day or if I agree to insulate the entire house over the course of several months and then change the windows as well...
- **Trialability** - e.g. I cannot test before buying (like a car)
- **Observability** - e.g. can I see it somewhere so that I am convinced that it is good?

Peamised mõjutavad tegurid on:

- suhteline eelis kohustusliku tehnoloogia ees;
- ühilduvus olemasoleva olukorraga
- keerukus
- katsetatavus (nt kas uuendusi on võimalik enne kasutuselevõttu katsetada)
- vaatlusvõimalus (nt kas uuendused on hästi nähtavad).

See töökaart on mõeldud: "Kuidas jõuda pragmaatikuteni?"

Exercise: How to reach Pragmatists?

3 Groups:

1. Segmenting
2. Build a strong word-of-mouth reputation
3. Find your gatekeepers

Segmenting group: focus on reaching the niche group

Word-of-mouth reputation group: establish a strong reputation discussing ways and factors

Gatekeeper group: find your gatekeepers and consider what will make them get engaged

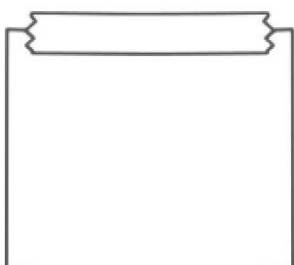
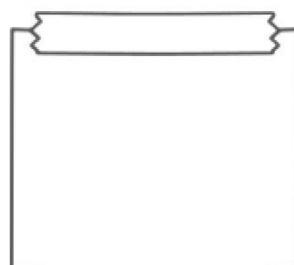
Jagage kolmeks rühmaks. Igal rühmal on oma ülesanne:

- Iseloomustage rühma
- Mõelge välja strateegia rühma lähenemiseks
- Kes on väravavalvurid? Kuidas neid kaasata?

Harjutuse aeg: 10 minutit, iga rühm esitab tulemused lõpus. Mida on vaja ette valmistada:

[**laadige alla ja printige ülesanded**](#)

Kasutage harijutamiseks kaarte:

CEESEN CENTRAL & EASTERN EUROPEAN SUSTAINABLE ENERGY NETWORK CEESEN-BENDER	CEESEN CENTRAL & EASTERN EUROPEAN SUSTAINABLE ENERGY NETWORK CEESEN-BENDER	CEESEN CENTRAL & EASTERN EUROPEAN SUSTAINABLE ENERGY NETWORK CEESEN-BENDER
Training How to reach pragmatists	Training How to reach pragmatists	Training How to reach pragmatists
Build your engagement strategy Group 1: Segmenting	Build your engagement strategy Group 3: Find your gatekeepers	Build your engagement strategy Group 2: Build a strong word-of-mouth reputation
Pragmatists are logical, practical and data-driven. They are interested in technology but want proof of its effectiveness. Pragmatists need the evidence of what technology can do. They need to see how new technology solves a new problem.	Pragmatists are logical, practical and data-driven. They are interested in technology but want proof of its effectiveness. Pragmatists need the evidence of what technology can do. They need to see how new technology solves a new problem.	Pragmatists are logical, practical and data-driven. They are interested in technology but want proof of its effectiveness. Pragmatists need the evidence of what technology can do. They need to see how new technology solves a new problem.
Focus on reaching a niche group in the condominium. What characterizes this group? Consider elements from the Persona exercise.	Your Gatekeepers are intermediary between you and homeowners, someone they trust and can listen to. Identify them and consider: • Which news outlets do they flock to for information? • Which publications do they read religiously? • What communities do they interact with? • Who do they listen to?	Think of a group of home owners in the condominium. Approaching small groups or some representatives from each segment category is helpful. What ways would you approach your selected segment group? How do these folks like to be spoken to? What's their sense of humor? Are they busy all the time and want you to be straight to the point? Or are they there for some conversation?
		

Asümmeetriline teave

Exercise: Speaking with the Vulnerable Social Groups

Koolitajad alustavad küsimuste ja vastuste vooruga, küsides igalt osalejalt, kes on nende kogukonnas/omavalitsuses määratletud „haavatavaks“. Küsimuste ja vastuste vooru lõpus motiveeritakse osalejaid leidma sarnasusi ja erinevusi.

Selle osa ülesanne on meenutada osalejatele ekspertide ja elanike positsiooni. Ekspertid räägivad hoone, eeskirjade ja reeglite vaatest, mis ei ole elanikele, eriti haavatavatele sotsiaalsetele kogukondadele, sageli nii kergesti mõistetav. Osalejatele antakse näide arstist, kes võib rääkida teiega ladina keeles või väga keerulise terminoloogiaga kellegi tervisest. See näide aitab mõista, kuidas tunneb inimene, kes räägib ekspertidega oma hoonest, oma kodust. Osalejatele tuletatakse meelde, et on usaldatav on ekspert, kes püüab sisse viia mõningaid muudatusi, olles samal ajal täielikult mõistetav ja valmis rohkem selgitama.

4

Work with the residents

Moodul 4: Töö elanikega

4. osa algab haavatavuse ja haavatavate sotsiaalsete rühmade tähenduse mõistmisega. Osalejatele selgitatakse, et haavatavus on väga kontekstspetsiifiline. Erinevuste mõistmiseks palutakse osalejatel kirjeldada, keda peetakse nende arusaama järgi riiklikus kontekstis haavatavaks.

Vägivallatu suhtlemine

See osa algab olukorra mänguga.

Speaking with vulnerable groups: Let's try it out

4 Work with the residents

Situation Description:

Energy experts visits one of the meetings of apartment owners to present the possibility of the renovation of the multi-family building. After the expert finished the presentation, the skeptical audience started to ask questions about the benefits of renovation and the overall process. The group is concerned about the necessity of renovation at all, prices and financing opportunities, unclear future, and the overall complex process of not knowing when to start, questioning environmental, economic, and social benefit

Roles:

- Energy expert
- Observer
- Residents

Use the cards for role play

Osalejad näevad slaidil olukorra kirjeldust. Olukord on selline, et energiaekspertid külastavad korteriomanike koosolekut, et tutvustada mitmepereelamu renoveerimise võimalust. Pärast eksperdi esitluse lõppu hakkab skeptiline publik esitama küsimusi renoveerimise eeliste ja kogu protsessi kohta. Iga osaleja saab

[kaardi](#), millel on talle määratud kindel roll: energiaekspert, vaatleja, elanik. Rollist lähtuvalt sisaldavad kaardid kirjeldust ülesannetest, mida osalejad rollimängus täitma peavad.

Created by Adrian Croquet
Bene Nover Project

Vägivallatu suhtlemise moodul Soovitus koolitajatele: kasutage neid [kaarte](#) harjutuse jaoks.

Training
Non-violent communication

You are an Observer

As an observer, you do not actively participate in the role play. Your task is to pay close attention to the behavior of participants. Try to remember the concrete examples, if needed make some notes for yourself.

Training
Non-violent communication

You are an Expert

Your role is to speak with a group of residents, answering their questions and trying to address the emerging criticism. Your goal is to convince as many owners as possible that the renovation has relevance and stimulate them to initiate the process.

Training
Non-violent communication

You are a Homeowner

Your role is to be a homeowner who does not know a lot about the renovation process and maybe even hears of it for the first time during the presentation of the expert.

You are confused and not convinced, a lot of information has been presented, not everything was totally clear to you and you do not know how to proceed. Your role is to express your doubts, concerns, and skepticism by asking questions to energy expert, trying to engage other residents in a discussion, and seeking their support of your opinion.

If you remember some questions asked from your experience with residents, it is time to use them.

Training
Non-violent communication

Observer Notes

Body language: Do they look at each other while speaking, do they keep eye contact? Do they show engagement or are they distracted?

Self-expression: In what sequence do participants express themselves? Where do they start from (their feelings, their desires)?

Active listening: do they allow each other to express themselves? Do they finish the sentences without interrupting? Do they nod or show that they pay attention?

Reaction to criticism: observe how the speakers express disagreement, what are the verbal and nonverbal expressions of this?

Kui rollimäng on lõppenud, palutakse vaatelejal esitada oma tähelepanekud või osalejate käitumine, mida ta märkas. Seejärel, pärast „loomulikku” käitumist, selgitatakse osalejatele aktiivse kuulamise ja eetika peamisi reegleid.

Let's talk about ethics

- Participants can feel pressured into taking part.
- Be aware on what impacts the participation may have on participants.
- Be careful asking about potentially traumatic experiences: cold, mould, dangerous conditions of the building.

Eetika teemal rääkides tuletatakse osalejatele meelde, et kodudest ja ebatervislikes hoonetes elamise kogemustest rääkimine võib inimestele olla väga traumeeriv. Lisaks on haavatavate sotsiaalsete rühmade kohtumistele ja töötubadesse kutsumisel oluline kujundada osalemine eetiliselt. Arvestada tuleb

tegevuste mõju, keskkonda ja kujundust osalejatele.

Järgmiseks selgitatakse vägivallatu suhtluse peamisi etappe ja käitumuslikke aspekte. Kui aeg lubab, võib osalejatel paluda proovida väljendada end vägivallatul viisil. Lisaks võib vaateja märkmeid uuesti läbi vaadata ja koos rühmaga leida alternatiivseid viise öeldu väljendamiseks.

Vaatlus – tunne – vajadused – palved

NVC tsükli selgitamisel tuleks osalejatele meelde tuletada ka järgmisi punkte, et tagada graafikus esitatud terminite ühtne mõistmine rühmas.

- Vaatlus $\neq$ hindamine/otsustamine/võrdlemine
- Hinnangud: KES „ON” MIS, KES „VÄÄRIB” MIDA.
- Vaatlus + hindamine = vähendame tõenäosust, et teised kuulevad meie soovitud sõnumit, nad kalduvad kuulma kriitikat ja seega vastupanu avaldama meie öeldule.

Active Listening

Let every person know that you have heard and understood them. How?

- Face the speaker and have eye contact.
- Monitor your facial expressions - it reveals your emotions.
- Nod your head, smile and make small noises like "yes" and "uh huh", to show that you're listening and encourage the speaker to continue.
- Do not interrupt.
- Repeat back to the people what they have just communicated.
- Take care not to inadvertently approve or disapprove of the information just given.
- Ask open questions; this demonstrates an interest in the individual and their circumstances.

Aktiivse kuulamise põhiprintsiipide selgitamisel tuleks osalejatele meelde tuletada, kui suur on erinevus lihtsalt kuulamise ja ära kuulatud olemise vahel. Osalejatele antakse slaidil esitatud aktiivse kuulamise põhinõuanded, et nad saaksid tagada turvalise keskkonna töötades haavatavate kogukondadega.

Created by Ashen Coquet
from Noun Project

Vägivallatu suhtlemise mooduli soovitus koolitajatele : Olge tähelepanelik, et te ei libiseks eksperdi või nõustaja rolli, kuna see võib osalejatele meenutada kogetud ebavõrdsust: [Lisateave slaidiesitluses: Vägivallatu suhtlemine](#)

Konfliktide lahendamine ja häiritud rühma dünaamika

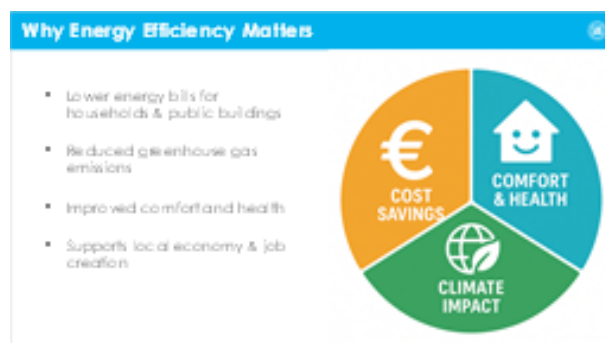
Kõik käesolevas koolituses saadud juhised, mis on seotud suhtlemise ning tunnete ja emotsioonide mõistmisega, on eriti olulised konfliktide lahendamisel ja leevendamisel. Konfliktid muutuvad eriti keeruliseks, kui need tekivad rühmade sees. **Küsige osalejatelt nende kogemuste kohta konfliktidega, nende tunnetest ja emotsioonidest ning sellest, millega nad oma käitumises rahul on.** Slaidil on kasulikud näpunäited konfliktide mõistmiseks ja nendega toimetulekuks, kui need tekivad.

Conflicts and difficult group situations	
Conflict To clash or engage in a fight, or a confrontation between individuals or groups. It is generally characterised by a breach of peace or understanding among parties involved.	Disrupted group dynamics One or more members of the group experiences difficulties in following the process with the group.
1. Identify the source of the conflict; 2. Look beyond the incident; 3. Request solutions from disputants; 4. Identify solutions which the disputants can support; 5. Get the disputing parties to agree to the prescribed solution(s)	1. Identify the member 2. Request member to describe the issue 3. Request member to list background information 4. Ask member for a scenario in case of non-handling 5. Ask member to estimate envisaged results 6. Ask for concrete change vision 7. Ask for what involved parties should do to reach the vision 8. Formulate action result with involved parties 9. Formulate alternative action in case the first solution doesn't work 10. Check back with member if he/she is back on track.

4 **Work with the residents** **Energiasäästu ja renoveerimisvõimaluste loomine: praktilised pehmed meetmed, renoveerimisstrateegiad ja rahastamine**

ENERGIATÕHUSUS ENERGIASÄÄSTU SAAVUTAMISEKS

Üks tõhusamaid lühiajalisi strateegiaid energiasäästu suurendamiseks on energiatõhususe parandamine. Kuigi ettevõtete jms professionaalsed energiaekspertid teavad, kuidas selliseid meetmeid hallata ja rakendada, ei ole kodanikud tavaliselt piisavalt informeeritud ega valmis võtma tõhusaid ja kiireid meetmeid (vt nt energiaalase nõustamise nõudluse suurenemine).

Eriti haavatavad ja energiavaesed leibkonnad võivad olla raskustes ebatõhusate seadmete renoveerimise või asendamisega. Järgmises osas toetatakse omavalitsusi kodanike abistamisel, aidates luua oma rahastamisvõimalused, pakkudes häid argumente, mida kasutada oma

kommunikatsioonivahendites, ja motiveerides koduomanikke alustama energiatõhusat renoveerimist.

Linnapeade pakti kontekstis tehtud analüüsi tulemused näitavad, et kohalikud omavalitsused kalduvad rohkem rõhku panema munitsipaalhoonetele (mis moodustavad 58% kavandatud rahastamisvahenditest) ja vähem erahoonetele (elamud moodustavad 30% ja tertsiaarsektor 12% analüüsitud vahenditest). (Economidou et al. 2023)

Varasemad kogemused näitavad, et energiatõhususe meetmed tuleb rakendada võimalikult inimeste lähedal, omavalitsuste, alevite või linnade tasandil, ning neid peavad koordineerima ja neist teavitama kohalikud haldajad.

Neile, kes püüavad rakendada munitsipaalseid energiatõhususe meetmeid koos kodanikega ja nende heaks, võivad tekkida märkimisväärsed kulud kampaania korraldamisest ning otseselt ja korduvalt inimestega kohapeal suhtleva personali palkamisest. Seetõttu on selliste meetmete rahastamine ülioluline ja omavalitsused otsustavad sageli

keskenduda selliste meetmete rakendamisele ainult munitsipaalomandi suhtes. Kodanike toetus jääb peamiseks väljakutseks.

Eri riikide omavalitsustel on erinevad ülesanded ja neid toetavad erinevad asutused, omavalitsuse ettevõtted ja mittetulundusühingud. Eramute renoveerimisstrateegiad ei ole tingimata meetmete kataloogide esirinnas, kuid kodanike toetamine võib toimuda mitmel viisil, näiteks omavalitsuse eelarve eraldamine renoveerimise rahastamiseks, kodanikele nõustamisteenuste osutamine, lihtsalt kättesaadavad regulatiivsed meetmed ja halvimate tulemustega hoonete (EPC G-D klassid) prioriseerimine, kus elavad energiavaesed leibkonnad.

Renoveerimisprotsess koosneb mitmest etapist. Esimese sammuna peaksid energianõustajad aitama kindlaks teha renoveerimisvajaduse. Sellele järgneb renoveerimiskava koostamine. Renoveerimiskava jaoks saavad omanikud ja nõustajad rahalist toetust kas laenude või renoveerimisfondide kaudu.

Muud finantsinstrumendid varieeruvad riigiti ja hõlmavad laia valikut alates otsetoetustest, maksusoodustustest, sooduslaenudest ja käibefondidest kuni avaliku ja erasektori partnerlusteni, nagu energiatõhususe lepingud. Kui omavalitsused on mitme korteriga hoone kaasomanikud, tuleb finantslahendusi hoolikalt kontrollida, et vältida õiguslikke probleeme.

Mitme korteriga hoone omanike motiveerimine võib olla eriti raske, kui omavahendid ei ole piisavad. Sel juhul võib energiasäästu ja suurema energiatõhususe saavutamiseks olla julgustav koostada kava, kus üksikud renoveerimismeetmed viiakse ellu ükshaaval kindlaksmääratud ajakava järgi mõistlikul viisil. Sellise protsessi jaoks on soovitatav kaasata energiatõhususe eksperdid ja arhitektid.

Koolitajad selgitavad nüüd üksikute renoveerimismeetmete ja renoveerimisprojektide pakettide eeliseid ja puudusi. Lisage renoveerimise tegevuskava ja renoveerimiskava võimalus.

Järgmisel slaidil selgitatakse pehmeid meetmeid, mis hõlmavad mitmesuguseid teemasid:

Ruumi kütmine: meetmed hõlmavad tõhusate kütismetodite edendamist, näiteks ruumi temperatuuri alandamist, kui ruum on tühi, tuulekohtade tihendamist ja kütetorude soojustamist. Omavalitsused võivad toetada küttesüsteemide kontrollimist, et optimeerida nende toimivust ja leida võimalusi vananenud

süsteemide uuendamiseks. Meetmed on suunatud kütmise tõhususe parandamisele praktiliste sammude abil, näiteks nutikate termostaatide paigaldamine, akende ja uste tihendamine ning tõhusa puukütteahju kasutamise veebikoolitus.

Kodu soe vesi: Kampaaniad võivad julgustada veesäästlikku käitumist, näiteks ökonoomsete dušipeade kasutamist ja duši kasutuse lühendamist, koos torude soojustamisega kütmata ruumides, et minimeerida soojuskadu.

Elektrienergia kasutamine: Lihtsad, kuid mõjusad meetmed hõlmavad üleminekut LED-valgustitele, ooterežiimi energiatarbimise vähendamist ja kodumasinatöökohade ökoloogiliste programmide kasutamist. Avalikkuse teadlikkuse tõstmise kampaaniad rõhutavad nende meetmete kulude kokkuhoiu potentsiaali. Kampaaniad võivad edendada energiatarbimise seiret. Interaktiivsed üritused ja infostendid omavalitsuste üritustel, festivalidel ja turgudel toetavad veelgi avalikkuse teadlikkust elektrienergia säästmise võimalustest.

Haridus: koolides korraldatavad energiateemalised töötod võivad olla suunatud nooremate põlvkondade pikaajalise energiateadlikkuse suurendamisele ja kaudselt mõjutada vanemate käitumist. Interaktiivsed ja kaasahaaravad vormid tagavad, et õpilased ja nende pered võtavad omaks jätkusuutlikud harjumused. Kodanikele mõeldud „tee ise“ töötod võivad aktiveerida lihtsa energiasäästliku mõtteviisi. Päikesepaneelide omanikele suunatud töötod, mille eesmärk on maksimeerida päikeseenergia omatarbimist, ja Suursaadikute algatused kaasavad kogemustega kasutajaid, et edendada taastuvenergia kasutuselevõttust saadavat kasu.

Nõustamisteenused: võib kaaluda nn ühe akna (*one-stop-shop*) teenuseid energiaküsimuste nõustamiseks omavalitsuse hoonetes või väljaspool, rändnõustajaid ja energiasäästu kontrolli kohapeal.

Järgmised 3 slaidi näitavad olemasolevaid häid kohaliku omavalitsuse tavaid pehmete meetmete osas, millega toetatakse energiatõhusat renoveerimist majapidamistes.

Esimene teavituskampaania toimub mitmes omavalitsuses ja hõlmab naabruskondlikku lähenemist.

Prantsuse näide põhineb kohalikel tavadel ja kodanike kaasamisel, kombineerides seda energiaalase nõustamisteenusega, mille eesmärk on ületada renoveerimise esimene takistus: ekspertnõuande saamine.

Kolmas näide on suunatud energiavaestele ja madala sissetulekuga haavatavatele leibkondadele ning hõlmab spetsiaalselt koolitatud sotsiaalsete energeetika nõustajate peer-to-peer konsultatsioone, mille eesmärk on muuta kodud energiatõhusamaks käitumise nõuannete ja odavate seadmete lahenduste abil

Neljas näide Metzist, Prantsusmaalt, kaasab kodanikke naabruskondade jalutuskäikudesse, mille käigus tutvustatakse energiatõhususe puudujääke ja toetatakse esimesi nõustamismeetmeid renoveerimisotsuste tegemisel.

Pehmete ja kõvade meetmete kombineerimine

Kokkuvõtteks selgitage varjatud energiavaesust: kirjanduses määratletud varjatud energiavaesus on olukord, kus leibkonna energiakulud on ebatavaliselt madalad (Enerdata, 2020) või absoluutsed energiakulud on madalad (ELi energiavaesuse vaatluskeskus, 2020). Hiljutised uuringud näitavad, et energiavaesuse probleemi Kesk- ja Ida-Euroopa piirkonnas süvendavad infrastruktuuri puudujäägid, mis on tingitud energia alatarvitamisest, mida süvendavad sissetulekute väiksus ja elamufondi halb seisukord.

Uuringud näitavad, et² on märkimisväärne hulk leibkondi, kes piiravad ise oma energiatarbimist, kuid keda praegustes määratlustes ja toetusprogrammides sageli tähelepanuta jäetakse. Kasutades käitumisküsimusi, mitte tuginedes ainult energiakulude andmetele, tuvastab uuring leibkonnad, kes vähendavad

energiatarbimist alla mugava taseme, et vältida kõrgeid kulusid.

Võimalikud lahendused hõlmavad erinevate meetmete kombinatsiooni:

- **Sihtrühmade kindlaksmääramine ja identifitseerimine:** Usaldusväärsete andmete kättesaadavus on ülioluline, samuti omavalitsuste osakondade vaheline koordineerimine. Uuenduslikud vahendid, nagu tehisintellekt ja nutikad tehnoloogiad, võivad aidata identifitseerida energiavaeseid majapidamisi neid stigmatiseerimata.
- **Käitumine:** Käitumismustrid on energiavaesuse alahinnatud aspekt, millele tuleb pöörata rohkem tähelepanu.
- **Vastutus:** Tuleb kaotada nn silotornid nii horisontaalselt valitsusasutuste vahel – sotsiaalhoolekanne, energeetika, elamumajandus, tervishoid ja liikuvus – kui ka vertikaalselt kohalikul, piirkondlikul, riiklikul ja ELi tasandil, et luua integreeritum lähenemisviis energiavaesuse probleemi lahendamiseks.

² Energia kokkuhoiu lõks: varjatud energiavaesuse seostamine kodumajapidamiste energiatarbimise piiramisega Austrias, K. Einfeld, S. Seebauer, Energy Research & Social Science, köide 84, 2022, 102427, ISSN 2214-6296, <https://doi.org/10.1016/j.erss.2021.102427>

Kohaliku omavalitsuse meetmed: kuidas seda teostada?

Soovitused kohalike omavalitsuste meetmete kohta võib siin kombineerida olemasolevate kohalike heade tavadega. Koolitajatel soovitatakse alustada seda osa, küsides osalejatelt nende lahendusi või häid näiteid, enne kui minna edasi järgmise slaidide komplektiga.

Alustage strateegiliste prioriteetidega:

- Teadlik otsuste tegemine ja planeerimine
- Ajakohastage kliimamuutuste mõju hindamised, kasutades GIS-vahendeid ja kohalikke prognoose, et teavitada sihtmeetmetest.

Pilootprojektide laiendamine: laiendage tõestatud kohalikkemeetmeid (omavalitsuse hoonete energiatõhus renoveerimine, sotsiaalkorterid, head tavad erahoonetes, naabruskondade kampaaniad, avaliku ruumi parandamine, kogukonna toetus) teistesse piirkondadesse.

Kodanike kaasamine: säilitage osaluslähenedused töötubade, kampaaniate ja naabruskondade võrgustike kaudu, et suurendada avalikkuse vastupanuvõimet.

Jätkusuutlik rahastamine: kasutage riiklikku rahastamist ja integreerige kohanemismeetmed linnade arengueelarvetesse.

Institutsiooniline integratsioon: integreerida energiatõhususe meetmed kõigisse omavalitsuse planeerimisprotsessidesse; luua spetsiaalne kliimajuhtimise ametikoht.

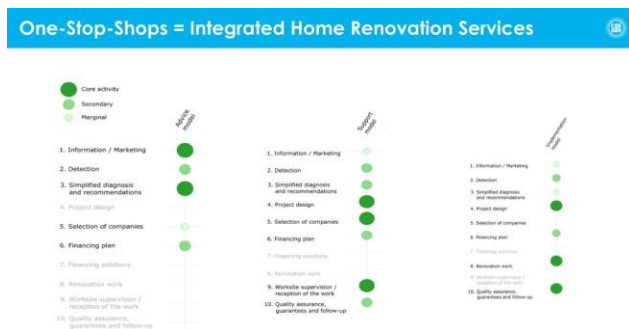
Piirkondlik koostöö: tugevdada partnerlust naaberlinnade ja akadeemiliste asutustega ühisprojektide ja andmete jagamise eesmärgil.

Oodatavad tulemused:

- Kõigi naabruskondade vastupidavuse suurenemine kliimamõjude suhtes.
- Tugevam osakondadevaheline koordineerimine ja juhtimine
- Paremini ettevalmistatud ja informeeritud kodanikud
- Suurem võime tagada välisrahastamine ja täita riiklikud kohanemismõõdud

Järgmine slaid on lisatud kohalike heade näidete või tavade jaoks. Koolitajatel on võimalus arutada osalejatega kohalikul tasandil teostatavaid ja mõttekaid lahendusi.

Tööriistakast: ühtsed teeninduspunktid (OSS)

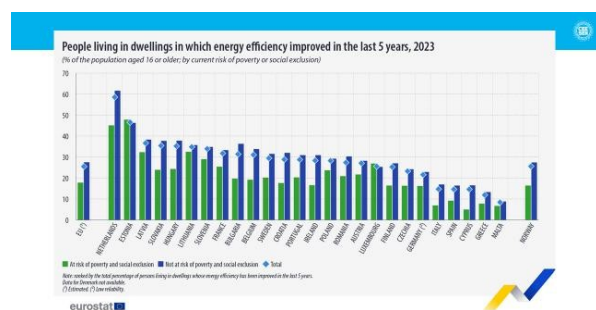
Üks vahenditest haavatavate sotsiaalsete kogukondadega töötamiseks on kohalike omavalitsuste teadlikkuse tõstmise kampaaniad ja ühtsed teeninduspunktid hoonete renoveerimiseks. Osalejatele selgitatakse erinevaid ühtsete teeninduspunktide mudeleid, näiteks nõustamine, tugi ja rakendamise mudelid, mis põhinevad OSS-i pakutavatel

teenustel. OSS-i kontseptsiooni paremaks selgitamiseks palun vaadake näidetena [ELi Peers-i kogukonna praktikat](#). Lisaks antakse osalejatele [näiteid](#) kohalike omavalitsuste teavituskampaaniate selgitamiseks.

RAHALINE TOETUS HOONETE RENOVEERIMISEKS: VÕIMALUSTE UURIMINE RIIKLIKUST TASANDIST KAUGEMALE

Alustage oma esitlust praeguse olukorra kirjeldamisega ja näidake, et rahalise toetuse mehhanismid on hädavajalikud. Kasutage statistikat, et näidata nii edusamme kui ka ebavõrdsust.

2023. aastal elas 25,5 % ELi elanikkonnast vanuses 16 ja üle selle eluruumis, mille energiatõhusust oli viimase viie aasta jooksul parandatud. Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus olevad inimesed teatasid harvemini, et elavad parandatud energiatõhususega eluruumis (17,8 %), võrreldes nendega, kes ei olnud ohus (27,5 %).

Esitage lisateavet, selgitades põhimõisteid, et tagada, et teie kuulajaskond mõistab esitatud teabe ulatust ja oskab graafikut hinnata.

*Parandatud energiatõhususega eluruumid – hõlmab kõiki meetmeid, mis mõjutavad eluruumi soojusolusid. Selle näitaja alla

kuuluvad peamised renoveerimistööd: välisseinte, katuste või põrandate soojusisolatsiooni parandamine; ühekordsete akende asendamine kahekordsete või kolmekordsete akendega; ja tõhusamate küttesüsteemide paigaldamine.

*Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus olevad inimesed (AROE) on need, kes kogevad vähemalt ühte kolmest tingimusest: vaesuse oht, tõsine materiaalne ja sotsiaalne puudus või elamine väga madala tööhõivega leibkonnas.

Jätkake arutelu ELi peamiste rahastamismehhanismide üle, alustades ühtekuuluvuspoliitikast kui põhilisest rahastamisallikast.

Ühtekuuluvuspoliitika

2021-2027 Cohesion Policy Support for Energy Efficiency and Building Renovation

- RRF and cohesion funding combined will provide over €66bn for energy renovation across the EU until 2029
- Current Cohesion Policy Funding (2021-2027)
 - **€10.6bn** is allocated to renovation and energy efficiency projects in the **public sector**.
 - **€6.5bn** of EU funds is earmarked for energy renovation of the **housing stock**.
 - **€2.9bn** is allocated to **enterprises** subject to energy efficiency requirements.

mis on vajalikud 2030. aasta 55% heitkoguste vähendamise eesmärgi saavutamiseks. Eelkõige elamufondi energiarenoveerimiseks on eraldatud 6,5 miljardit eurot ELi vahendeid.

Ühtekuuluvuspoliitika raames on energiarenoveerimiseks ja energiatõhususe suurendamiseks kavandatud ligikaudu 20 miljardit eurot.

Liikmesriikide kaasrahastamisega võib see summa ulatuda 29 miljardi euroni. Need vahendid üksi ei suuda katta investeeringuid,

2021-2027 Cohesion Policy Funding for Building Renovation

Source: Renovate Europe, (April, 2023). 2021-2027 Cohesion policy support for energy efficiency and building renovation

Siirduge taastumis- ja vastupidavusrahastu (RRF) juurde, rõhutades, et kuigi tegemist oli eraldi rahastamisallikaga, oli see rahastamisprioriteetide laadi ja piirkondliku tegevuse vajaduse tõttu siiski tihedalt seotud ühtekuuluvuspoliitikaga. Juhtige tähelepanu RFF loomise ajakavale ja kontekstile.

Taastumis- ja vastupidavusrahastu (RRF)

The Recovery and Resilience Facility (RRF)

- National Recovery and Resilience Plans
- In 2021, the [Renovate2Recover study](#) found that amongst the 18 Member States' NRRPs analysed, €39.9bn* was allocated buildings renovation (about 8% of total)
- Planned RRF investments are **concentrated in the residential sector**, which receives over €23bn (58%) of funding.

Taastumis- ja vastupidavusrahastu (RRF) on vahend, mis pakub toetusi ja laene ELi liikmesriikide investeeringute ja reformide toetamiseks ning on NextGenerationEU keskne element.

Komisjon laenas raha finantsturgudelt, kasutades ajutist vahendit, et aidata

liikmesriikidel teha investeeringuid ja reforme, mis on suunatud Euroopa poolaasta majandus- ja sotsiaalpoliitika koordineerimise raamistikus riigipõhistes soovitustes nimetatud probleemide lahendamisele ja on kooskõlas ELi eesmärkidega. Rahastamisvahend hakkas toimima 2021. aasta veebruaris. Alates pandeemia algusest

2020. aasta veebruaris kuni 2026. aasta detsembri lõpuni rahastab see liikmesriikide investeeringuid ja muudatusi. Et saada rahastamist kokkulepitud summa ulatuses, peavad liikmesriigid esitama Euroopa Komisjonile oma taastumis- ja vastupidavuskavad, milles kirjeldatakse reforme ja investeeringuid, mida nad kavatsevad rakendada 2026. aasta lõpuks.

Riiklikud taastumis- ja vastupidavuskavad (NRRP) kiideti heaks 2021. aastal pärast COVIDi puhkemist, enne Ukraina konflikti ja sellele järgnenud energiakriisi, energiahindade tõusu ja elukalliduse kasvu. Taastumisvahendi eesmärk on suurendada digitaliseerimist, võimaldada liikmesriikidel täita ELi 2030. ja 2050. aasta kliimaeesmärke ning anda stiimul majanduse taastumiseks COVIDi-järgsest langusest.

Vaata iga liikmesriigi [riiklikke kavasid, kavandatud reforme ja investeeringuid](#)

Liikmesriigid on eraldanud taastumis- ja vastupidavusvahendi (RFF, ligikaudu 46 miljardit eurot 18 liikmesriigis) kaudu üldiselt rohkem rahalisi vahendeid energiarenoveerimiseks. Nendes liikmesriikides on kavandatud RRF-investeeringud keskendunud elumajandussektorile, mis saab üle 23 miljardi euro (58 %) rahastamisest. Avaliku sektori hooned on suuruselt teine investeeringute sihtmärk ligi 13 miljardi euroga (34%), millele järgneb tööstus-/kaubandussektor 2,9 miljardi euroga (7%).

Tutvustage spetsialiseeritud finantsasutusi ja nende rolli hoonete renoveerimise rahastamises.

Euroopa Investeerimispank (EIP)

Selgitada EIP grupi struktuuri ja fookusvaldkondi

European Investment Bank and European Investment Fund	EIP grupp koosneb Euroopa
Provide financial solutions for housing providers, municipalities, and companies in the housing sector Finance: - Innovative Housing - Renovated Housing - New Build Housing Check out if your project qualifies for support: The EIB Group Green Checker	Investeerimispank ja Euroopa Investeerimisfondist. Nad rahastavad ja toetavad uuenduslikke elamuehituse projekte, olemasolevate elamute renoveerimist energiatõhususe parandamiseks, taskukohaste elamute ehitamist, nagu pagulaste majutus- ja vastuvõtukeskused, üliõpilaste ja praktikantide majutus, elamud olulistele töötajatele ja hooajatöötajatele, hooldekodud ja eakate elamud.

Tutvustage praktilisi vahendeid, mis võivad aidata projektide arendajaid. Veenduge, et lingid on kättesaadavad, avage vahendid esitluse ajal ja näidake, kuidas need toimivad.

EIB grupi Green Checker on veebitööriist, mille on välja töötanud EIB Advisory koostöös EIB ja EIF teenustega, välise tehnilise konsultatsioonitoega ja InvestEU Advisory Hubi rahalise toetusega.

Veebisait võimaldab EIB grupi finantsvahendajatel ja lõppsaajatel hinnata lõppsaajate tehinguid või allprojekte vastavalt kohaldatavatele abikõlblikkuse kriteeriumidele, hinnata vajaduse korral kliimamõju ja alla laadida hindamistulemused EIB grupi Green Checker tulemuste dokumendi vormis.

Esitage küsimus tehnilise abi ja toetuse vajaduse kohta projekti rakendamise ajal. Küsige osalejatelt, millist tehnilist abi nad peavad ehitiste renoveerimise ja energiatõhususe projektide rakendamisel kõige puudulikumaks. Jätkake tehnilise abi ja nõustamistoetuse mehhanismidega.

ELENA rahastamisvahend

ELENA-European Local ENergy Assistance

Provides technical assistance grants for the design and implementation of energy efficiency, building-integrated renewable energy investments, and innovative urban transport.

Technical assistance grants for public and private entities, covering up to 90% of the project's preparation costs

For the residential sector: ELENA helps private individuals and homeowner associations prepare and implement energy efficiency renovations and renewable energy projects targeting privately and publicly owned single-family and multi-family buildings

- Support investment programmes above €30 million with a three-year period.

ELENA rahastamisvahend pakub rahastamist tehniliseks abiks energiatõhususe kavandamise ja rakendamise, integreeritud taastuvenergia investeeringute ja innovaatilise linnatranspordi valdkonnas.

Euroopa PPP-eksperitiikeskus (EPEC)

European PPP Expertise Centre (EPEC)

- Supports EU Member States, Candidate Countries and other partners in their work on **public-private partnerships (PPPs)**
- Well-managed and regulated PPPs can be effectively mobilized for the housing sector

EPEC offers:

- Sharing good practice and addressing practical issues in PPPs implementation
- Support in the development of PPP legal and regulatory frameworks, institutional arrangements, and processes

Selgitage avaliku ja erasektori partnerlust (PPP) kui alternatiivset rahastamismudelit. Juhtige kuulajate tähelepanu asjaolule, et rahastamisele võib läheneda ka huvitatud erasektori osapoolte kaasamise vaatenurgast, kuid selleks peab olema vastav õigusraamistik. PPP-dest rääkides

rõhutage töövõtjate ja teostatud tööde suhtes kehtivate rangete ja selgete kriteeriumide vajalikkust.

Euroopa PPP-eksperimentikeskus (EPEC) loodi 2008. aastal, et toetada ELi liikmesriike, kandidaatriike ja teisi partnereid avaliku ja erasektori partnerluste (PPP) alases töös.

PPP on avaliku sektori asutuse ja erasektori partneri vaheline kokkulepe, mille eesmärk on pakkuda avaliku infrastruktuuri projekti ja teenust pikaajalise lepingu alusel, mida nimetatakse avaliku ja erasektori partnerluseks. Erapartner võtab selle lepingu alusel enda kanda olulised riskid ja juhtimiskohustused. Avalik-õiguslik asutus teeb era-partnerile teenuse osutamise eest tulemuspõhiseid makseid või annab era-partnerile õiguse teenida teenuse osutamisest tulu, näiteks silla kasutajatelt teemaksu kogumine. PPP-s on tavaliselt kaasatud erasektori rahastamine. Kui PPP-projektid on hästi ette valmistatud, võivad need tuua märkimisväärset kasu nii avalikule sektorile kui ka projekti kasutajatele.

Tutvustada alternatiivseid toetusvõimalusi, mis ei ole otseselt seotud rahastamisega, vaid pakuvad tagatisemehhanisme laenude ja investeringute loomiseks.

Invest EU

InvestEU

- Provides financial support for building renovation projects across the EU, aiming to boost energy efficiency and contribute to climate goals
- Guarantee fund, leveraging private and public investment
- The InvestEU Advisory Hub - connects project promoters and intermediaries with advisory partners, who work directly together to help projects reach the financing stage.
- To request advisory support – follow [the Central Entry Point](#)

InvestEU on rahastamisprogramm, mis kestab aastatel 2021–2027 ja jätkab [Junckeri](#) plaani [Euroopa strateegiliste investeringute fondi](#) tööd. Selle eesmärk on mobiliseerida 650 miljardit eurot investeringuid jätkusuutlikku infrastruktuuri, sealhulgas hoonete renoveerimisse. Programm kasutab tagatisemehhanismi, mis tähendab, et see

pakub turvavõrku teiste finantsasutuste antud laenudele ja tehtud investeringutele. InvestEU-l on 50% kliima- ja keskkonnaalane eesmärk ning see keskendub jätkusuutlikkuse tagamisele, mis tähendab, et projektid peavad tõendama oma positiivset mõju keskkonnale.

Euroopa Komisjoni poolt hallatav ja ELi eelarvest rahastatav InvestEU nõustamiskeskus ühendab vahendajaid ja projektide elluviijaid nõustamispartneritega, kes teevad otsest koostööd, et aidata algatustel jõuda rahastamisjärku.

Tutvustage teisi allikaid, mida EL pakkuda saab. Kui rahastamist ei ole võimalik otseselt toetada, on siiski mitmeid platvorme, kus saab rahastamise alast ekspertnõu ja leida parimate tavade näiteid. Euroopa energiatõhususe rahastamise koalitsiooni

tutvustamisel julgustage osalejaid võtma ühendust riiklike keskustega ja uurima, kuidas ja millisel viisil nad koalitsioonist kasu saavad. Avage DEEP-platvorm ja näidake osalejatele, kuidas see toimib.

Euroopa energiatõhususe rahastamise koalitsioon

European Energy Efficiency Financing Coalition

- Aims to increase private financing in energy efficiency, supporting the implementation of the Energy Efficiency Directive and the Energy Performance of Buildings Directive
- Brings together the European Commission, the 27 EU Member States, financial institutions and other relevant stakeholders
- Consists of: General Assembly, Expert Platform, National hubs, the Secretariat

[DEEP - the de-risking energy efficiency platform](#)

Euroopa energiatõhususe rahastamise koalitsioon arendab platvormi, kus ELi liikmesriigid, finantsasutused ja komisjon saavad teha koostööd energiatõhususe rahastamise valdkonnas. Koalitsiooni eesmärk on luua energiatõhususe investeeringuid toetav turukeskkond ja suurendada erasektori rahastamist, et

aidata saavutada ELi energia- ja kliimaeesmärke aastateks 2030 ja 2050.

Koalitsioon on organiseeritud kolmel tasandil ja seda toetab sekretariaat:

- **Üldkogu** koosneb kõigi koalitsiooni liikmete kõrgetasemelistest esindajatest ja selle eesistujaks on komisjon.
- **Ekspertplatvorm** koosneb tööruhmadest, kuhu kuuluvad koalitsiooni liikmeskonna kõrge kvalifikatsiooniga eksperdid, kes on määratud tegelema peassamblee poolt seatud prioriteetsete teemadega.
- **Keskused** tegutsevad koalitsiooni esindajatena iga riigi turul. Iga ELi liikmesriik määrab oma riiklikule keskusele konkreetse mandaadi energiatõhususe rahastamise valdkonnas ja nimetab riikliku asutuse, kes jälgib selle rakendamist. Seega vastutavad üksikud riigid oma keskuste tegevuse ja ülesannete eest, saades samal ajal toetust Euroopa Komisjonilt ja sekretariaadilt.
- Brüsselis asuv **sekretariaat** toetab koalitsiooni, pakkudes nii halduslikku kui ka professionaalset abi. Riiklikul tasandil pakub sekretariaat riigipõhist ekspertiisi, et aidata ELi liikmesriikidel ja nende keskustel täita neile antud mandaate tõhusalt.

[DEEP \(De-risking Energy Efficiency Platform\)](#) on avatud lähtekoodiga üleeuroopaline andmebaas, mis pakub üksikasjalikke andmeid, analüüse ja tõendeid üle 20 000 energiatõhususe projekti kohta tööstus- ja ehitussektoris. See sisaldab tulemuslikkuse andmeid ja võimaldab projektide arendajatel, rahastajatel ja investoritel tõhusamalt hinnata energiatõhususe investeeringute riske ja tasuvust kogu Euroopas. Euroopa Komisjon kutsub kõiki turuosalisi üles toetama seda algatust, jagades kättesaadavaid finants- ja tulemuslikkuse andmeid.

Enne LIFE puhta energia ülemineku allprogrammi selgitamist küsige osalejatelt, kas nad on sellest kuulnud või kas nad on kunagi taotlenud toetust või kas neid on kunagi kutsutud mõne projekti pilootpartneriks või assotsieerunud partneriks. Küsige, milliste väljakutsetega nad taotlemisprotsessi käigus kokku puutusid või mis takistas neid taotlemast. Tutvustage LIFE ja Horizon Europe ühe blokina, selgitades, et Horizon on peamiselt teadusuuringuteks, LIFE aga meetmete rakendamiseks.

ELi LIFE puhta energia ülemineku allprogramm

LIFE Clean Energy Transition

- Supports the delivery of EU policies in the field of sustainable energy
- A budget of nearly EUR 1 billion from 2021 to 2027
- Supports also one-stop shops for energy renovations, skills development, and actions to tackle energy poverty
- [Funding & tender opportunities portal](#)
- [Support for Applicants](#)

ELi LIFE-programm pakub rahalist toetust hoonete renoveerimiseks, keskendudes eelkõige puhta energia üleminekule ja süsinikdioksiidi heitkoguste vähendamisele. Programm rahastab projekte, mis arendavad jätkusuutliku hoonete renoveerimise raamistikke, meelitavad ligi erainvesteeringuid ja toetavad kohalikke ja

piirkondlikke algatusi. LIFE pakub kaasrahastamist projektidele, mis arendavad riiklikke, piirkondlikke ja kohalikke raamistikke, ning toetab projekte, mis arendavad projektide väljatöötamiseks ja rakendamiseks vajalikku ekspertiisi

Horizon Europe. Klaster 5: Kliima, energia ja liikuvus

Horizon Europe, ELi peamine teadusuuringute ja innovatsiooni rahastamisprogramm aastateks 2021–2027, toetab energiatõhusust mitmesuguste algatuste kaudu, eelkõige klasteris 5: Kliima, energia ja liikuvus.

Horizon Europe. Cluster 5: Climate, Energy and Mobility

- Key funding program for research and innovation

Contact Partnerships!
Follow -> [Partnerships in Horizon Europe](#)
Built4People Partnership

[Funding & tender opportunities portal](#)

Selle klasteri eesmärk on võidelda kliimamuutustega, tugevdades arusaama nende põhjuste, arengu, riskide, mõju ja võimaluste kohta. Samuti on selle eesmärk muuta energia- ja transpordisektorid keskkonnasõbralikumaks, tõhusamaks, konkurentsivõimelisemaks, arukamaks, turvalisemaks ja vastupidavamaks.

Euroopa partnerluste eesmärk ELi ja assotsieerunud riikide, erasektori, sihtasutuste ja teiste sidusrühmadega on vastata globaalsetele väljakutsetele ja moderniseerida tööstust.

Horizon Europe raames ühiselt kavandatud partnerlus Built4People edendab ELi ehitatud keskkonna jätkusuutlikku renoveerimist ja innovatsiooni.

Partnerluse visioon on luua kvaliteetne, madala süsinikdioksiidiheitega, energia- ja ressursitõhus ehitatud keskkond, mis kiirendab üleminekut jätkusuutlikkusele. Kogu väärtusahelat ühendades loob partnerlus kogu ELis sektoripõhised innovatsiooniklastrid.

Selle eesmärgid on kolmesugused: teaduslikud – edendada terviklikku innovatsiooni jätkusuutlikkuse nimel; majanduslikud – elavdada sektorit jätkusuutlike tavade kaudu; ja ühiskondlikud – edendada käitumise muutust jätkusuutliku eluviisi suunas. Need eesmärgid saavutatakse kasutajakesksete lähenemisviiside abil.

Enne tehnilise abi vahendi kasutuselevõttu julgustage osalejaid rohkem suhtlema riiklikul tasandil. Mõned ELi toetusvõimalused, nagu tehniline abi vahend, on võimalikud liikmesriigi taotluse ja soovi alusel, seetõttu on oluline teavitada riiklikul tasandil ehitiste renoveerimise ja energiatõhususe valdkonna sidusrühmadele esinevatest väljakutsetest. See võimaldaks riiklikel asutustel otsida toetusvõimalusi, nagu tehniline abi vahend.

Tehnilise abi vahend (TSI)

Technical Support Instrument (TSI)

- €864 million for the period 2021-2027
- Tailor-made technical expertise to EU Member States to design and implement reforms
- Does not require co-financing from Member States
- Technical Support to implement reforms in the context of EU economic governance, Recovery and Resilience Plans, economic adjustment programs, reform at own initiative.

Tehnilise toetusvahendi abil reformide toetamine algab ELi liikmesriigi toetusetaotlusega. ELi liikmesriigid võivad taotleda tehnilist toetust TSI raames, et:

- rakendada ELi majanduse juhtimise kontekstis vastupidavust suurendavaid reforme, näiteks neid, mis tulenevad

[Euroopa poolaasta](#) raames riigipõhistest soovitustest ja ELi õiguse rakendamisest

- koostada, muuta, rakendada ja läbi vaadata riiklikud taastumis- ja vastupidavuskavad [taastumis- ja vastupidavusvahendi](#) raames
- rakendada majanduse kohandamisprogramme
- rakendada omal algatusel tehtud reforme

Komisjon võib anda toetust otse, kasutades oma sisemisi teadmisi, või koostöös väliste tehnilise abi pakkujatega: rahvusvaheliste organisatsioonide, äri konsultatsioonifirmade ja ELi liikmesriikide valitsuste (TAIEX) spetsialistidega, erasektori üksikute ekspertidega

Sotsiaalse kliimafondi tutvustamisel küsige osalejatelt, kas energiaülemineku kulud mõjutavad eriti mõningaid sotsiaalseid rühmi. Sotsiaalse kliimafondi selgitamisel andke taustteavet [heitkogustega kauplemise süsteemi](#) kohta ja küsige osalejatelt, kuidas see võib mõjutada elanikkonda nende kontekstis.

Sotsiaalne kliimafond (SCF)

Social Climate Fund

- From 2026
- Created to alleviate the social and economic impacts arising from the ETS2
- National Social Climate Plans
- Structural measures and investments in energy efficiency and renovation of buildings, clean heating and cooling and integration of renewable energy, as well as for zero- and low-emission mobility solutions
- Check out [the authorities responsible for the preparation of their Social Climate Plans](#)

Sotsiaalne kliimafond (SCF) loodi koos heitkogustega kauplemise süsteemiga [ETS2](#), mis on ELi heitkogustega kauplemise süsteem, mis hõlmab kütuse põletamist hoonetes, maanteetranspordis ja muudes sektorites. Õiglase ülemineku

tagamiseks kliimanetraalsusele on SCFi peamine eesmärk leevendada ETS2 sotsiaalseid ja majanduslikke mõjusid.

Liikmesriigid koostavad riiklikud sotsiaalkliimakavad, milles loetletakse ja selgitatakse kõik kavandatud meetmed ja investeeringud haavatavate leibkondade, transpordikasutajate ja mikroettevõtete toetuseks.

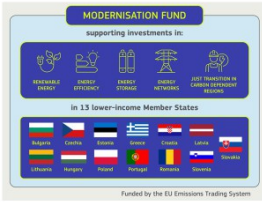
Kavad peaksid põhinema riiklikul konsulteerimisel kohalike ja piirkondlike omavalitsuste, majandus- ja sotsiaalpartnerite, kodanikuühiskonna ja noorteorganisatsioonide esindajate ning teiste sidusrühmadega.

Rõhutage Kesk- ja Ida-Euroopa kontekstile kohandatud toetusvõimalusi – moderniseerimisfond

Moderniseerimisfond

Modernisation Fund

- Supports modernisation of energy systems in 13 lower-income EU Member States
- From 2021 to 2030
- Among supported options, energy efficiency in buildings, support to low-income households, including in rural and remote areas, to address energy poverty

MODERNISATION FUND
supporting investments in:

- Renewable Energy
- Energy Efficiency
- Energy Storage
- Energy Networks
- Joint Investments in Green Sustainable Energy

In 13 lower-income Member States:

Bulgaria, Croatia, Estonia, Greece, Hungary, Italy, Latvia, Lithuania, Malta, Poland, Portugal, Romania, Slovakia

Funded by the EU Emissions Trading System

13 madalama sissetulekuga ELi liikmesriigis aitab moderniseerimisfond moderniseerida energiasüsteeme ja suurendada energiatõhusust. Fond loodi 2018. aastal eesmärgiga aidata abisaajatel liikmesriikidel saavutada Euroopa rohelise kokkuleppe eesmärgid ja nende kliimaeesmärgid aastateks 2021–2030. Abisaajateks

liikmesriikideks on Bulgaaria, Tšehhi, Eesti, Kreeka, Horvaatia, Läti, Leedu, Ungari, Poola, Portugal, Rumeenia, Sloveenia ja Slovakkia.

Kuus prioriteetset valdkonda:

- taastuvatest allikatest pärit energia tootmine ja kasutamine, sealhulgas taastuv vesinik
- taastuvatest allikatest saadav kütte- ja jahutusenergia
- energia kasutamise vähendamine energiatõhususe abil, sealhulgas tööstuses, transpordis, ehitistes, põllumajanduses ja jäätmekäitluses
- energia salvestamine ja energiavõrkude moderniseerimine, sealhulgas nõudluse juhtimine, kaugküte, elektriülekandevõrgud ja liikmesriikidevaheliste ühenduste suurendamine
- madala sissetulekuga leibkondade toetamine, sealhulgas maapiirkondades ja äärealadel, et lahendada energiavaesuse probleem ja moderniseerida nende küttesüsteeme ja infrastruktuuri nullheitega liikuvuse jaoks
- õiglane üleminek süsinikdioksiidist sõltuvates piirkondades, et toetada töötajate ümberpaigutamist, ümberõpet ja täiendõpet, haridust, tööotsimise algatusi ja idufirmasid.

Fondide ja kättesaadavate toetusvõimaluste kontekstualiseerimine ELi eelarve suuremas raamistikus – mitmeaastane finantsraamistik (MFF). Osalejate julgustamine jälgima tähelepanelikult eelseisva MFF raames toimuvaid arutelusid ja arenguid, et olla teadlik toetusvõimalustest.

Uus mitmeaastane finantsraamistik (MFF) – ettepanek ELi eelarveks aastateks 2028–2034

16. juulil 2025 esitas komisjon oma ettepaneku ambitsioonika ja dünaamilise mitmeaastase finantsraamistiku („MFF”) kohta – see oli vaid esialgne ettepanek, mitte lõplik otsus. MFF nõuab kokkulepet kõigi kolme peamise ELi institutsiooni vahel: Euroopa Komisjon – on juba esitanud oma ettepaneku, Euroopa Parlament – peab

heaks kiitma lõpliku eelarve, ELi Nõukogu (kõik 27 liikmesriiki) – peab jõudma ühehäälele kokkuleppele.

Need läbirääkimised kestavad tavaliselt 1–2 aastat. Arvestades, et ettepanek esitati alles 2025. aasta juulis, võib eeldada, et läbirääkimised jätkuvad ka 2026. aastal ja võimalik, et ka 2027. aastal.

See läbirääkimiste periood pakub omavalitsustele, energiaagentuuridele ja ehitiste renoveerimise ja energiatõhususe valdkonna sidusrühmadele võimalusi:

- suruda läbi eriotstarbeliste rahastamisvoogude loomine
- suruda läbi kliima- ja energiaprogrammide rahastamise suurendamine
- mõjutada uute rahastatismehhanismide kujundamist
- Juhtida tähelepanu Kesk- ja Ida-Euroopa riikide perspektiividele ja eripäradele

Lõplik mitmeaastane finantsraamistik võib olla komisjoni esialgsest ettepanekust märkimisväärselt erinev. Selle kujundamisele saate kaasa aidata - [osaledes](#) -> [Avalikud konsultatsioonid ja tagasiside](#) platvorm

Lisateave uue ELi eelarve kohta -> [ELi eelarve teabekeskus](#)

Mõned olulised punktid hoonete energiatõhususe kohta

Uus Euroopa konkurentsivõime fond investeerib strateegilistesse tehnoloogiatesse. Fond keskendub oma toetusele neljale valdkonnale:

1. puhas üleminek ja süsinikdioksiidi heitkoguste vähendamine;
2. digitaalne üleminek;
3. tervishoid, biotehnoloogia, põllumajandus ja biomajandus;
4. kaitse ja kosmos.

Horizon koos 10. teadusuuringute ja innovatsiooni raamprogrammiga

teeb koostööd Euroopa konkurentsivõime fondi ja innovatsioonifondiga, et pakkuda teadusuuringute rakendusi ja innovatsiooni, mis toetavad süsinikdioksiidi heitkoguste vähendamise jõupingutusi.

Liikmesriigid ja piirkondlikud asutused koostavad **riiklikud ja piirkondlikud partnerlusplaanid**, mis ühendavad reformid keskkonnasäästlike investeeringutega, toetades ELi 2040. aasta kliima- ja energiaeesmärke ning aidates kohalikke kogukondi ja ettevõtteid keskkonnasäästlikule üleminekul. Riiklikud ja piirkondlikud partnerlusplaanid kombineeruvad liikmesriikide ja piirkondade poolt rakendatavate EL fondidega.

ENERGIJAEASTE LEIBKONDADE JAKS MÕELDUD FINANTSINSTRUMENTIDE HEAD TAVAD

Üks peamisi takistusi hoonete renoveerimisel on rahastamine. Alguses selgitasid osalejad renoveerimise rahastamiseks kasutatavaid üldisi vahendeid. Hiljem keskenduti finantsinstrumentide näidetele, mis on suunatud konkreetsetele energijaeastele elanikkonnarühmadele, kellel puudub sageli rahaline võimekus isegi põhivajaduste rahuldamiseks.

Funding Renovations

3 Barriers to stakeholder engagement

- Government Grants:** In some regions, government agencies offer grants to support specific types of renovations, especially those focused on energy efficiency, historic preservation, or community development. Check with local housing or development authorities for potential grants.
- Government Loans:** Various government-backed loan programs are designed specifically for home renovations. These loans often provide favorable terms and can include the cost of both the home purchase and renovation expenses.
- Local or State Programs:** Some municipalities or states offer programs to encourage property improvement. This might include low-interest loans, grants, or tax incentives. Research programs available in your specific location.

On oluline säilitada see spetsiifika ja keskenduda vahenditele. Koolitajatel palutakse [SIIN](#) viidata haavatavaid elanikkonnarühmi toetavatele finantsskeemidele, [interaktiivsele andmebaasile](#) kättesaadavate rahalise toetuse võimaluste kohta ja RENOVERTY [slaidiesitusele](#) erinevate riikide [finantsinstrumentide liikide kohta](#) inspiratsiooni saamiseks.

Good Practices on financial instruments for vulnerable population groups

- Energy Efficiency Vouchers** - (Vale Eficiência, Portugal) targeted at energy-poor households. An individual voucher is a sum of money to be spent by a household for measure(s) improving the energy performance of a dwelling.
- Consultations and financial starter pack** - (Caritas-Stromscheck, Germany) consulted low-income households to identify possible energy-saving measures. After the consultation and visit, the households receive a "starter package" for energy-saving measures.
- Revolving fund** - (Municipality of Ghent, Belgium). Transformed system of additional subsidies into a revolving fund. People are now able to receive a substantial low-rate long term loan from the city. Up to 30.000 euros. This loan will be aimed at basic housing quality, insulation and investments in renewable energy.

[Find more information on the barriers to stakeholder engagement and good practices](#)
[Check RENOVERTY - Renovation and Energy Efficiency Measures for vulnerable population groups](#)

Heade tavade hulka, mida omavalitsused saavad kasutada energijaeaste leibkondade energiatõhusate renoveerimistööde rahastamiseks, kuuluvad pehmed meetmed, nagu tasuta energiakontrollid ja kohapealsed konsultatsioonid, ning spetsiaalselt suunatud rahastamisvahendid, nagu energiakupongid ja omavalitsuste käibefond.

Koolitusressursside loend

Täiendavad välised ressursid	Tüüp	Sihtgrupp
ENERGIAVAESUSE KÄSIRAAMAT	pehmed meetmed energiasäästu saavutamiseks	Energia nõustajad
Infograafikud pehmed meetmed energiasäästu saavutamiseks	pehmed meetmed energiasäästu saavutamiseks	Energiaeksperdid
Vägivallatu suhtlemine (NVC)	pehmed meetmed energiasäästu saavutamiseks	Energiaeksperdid
Kodu vs maja	pehmed meetmed energiasäästu saavutamiseks	Energiaeksperdid
Elarvamused ja skeptitsism ppt	pehmed meetmed energiasäästu saavutamiseks	Energiaeksperdid
Linnade energiasäästu sprint-tööriistakomplekt hädaolukorra energiasäästu meetmete jaoks	pehmed meetmed energiasäästu saavutamiseks	Omavalitsused
Juhised hoonete renoveerimisstrateegiate rakendamiseks	pehmed meetmed energiasäästu saavutamiseks	Energiaeksperdid
Jätkusuutliku energia propageerimine Kesk- ja Ida-Euroopas	pehmed meetmed energiasäästu saavutamiseks	Energiaeksperdid
Renoverity moodulid koolitajate koolitamiseks: Kogukonna toetus Energiasäästmine pärast renoveerimist Nõuanded renoveerimise ajal Rahastamismehhanismid Renoveerimisprojekti head tavad Renoveerimise liigid Müütide kummutamine Kuidas motiveerida (renoveerima) Energiakasutus	Sotsiaalsed oskused energiavaeste leibkondadega suhtlemiseks Rahastamine ja muud	Kõik need

Video: Haavatavad rühmad: miks mõjutab energiavaesus eriti puuetega inimesi?	sotsiaalsed oskused energiavaeste leibkondadega suhtlemiseks	Kõik
Eksperti arvamus: millised oskused on vajalikud energiavaesuse vastu võitlemiseks	sotsiaalsed oskused energiavaeste leibkondadega suhtlemiseks	Omavalitsused
EPAH kompaktkursus, ELi energiavaesuse nõustamiskeskus (EPAH) – kursuse platvorm	sotsiaalsed oskused energiavaeste leibkondadega suhtlemiseks	Omavalitsused
sotsiaalsed oskused energiavaeste leibkondadega suhtlemiseks	sotsiaalsed oskused energiavaeste leibkondadega suhtlemiseks	Energiaekspertid
EPAH käsiraamat energiavaesuse vastu võitlemise meetmete planeerimiseks	muu: kõik	Omavalitsused
EUREM EnergyManager koolituskava	muu:	Energiaekspertid
Linnapeade pakti energia-vaesuse näitajad EL: Aruandlus Linnapeade pakt – Euroopa	muu:	Omavalitsused
Energiavaesuse alased allikad, sealhulgas omavalitsuste parimad tavad: Energia vaesus Linnapeade pakt – Euroopa	muu:	Omavalitsused
Renoveerimistoetused ja -laenud	energiarenoveerimise rahastamine	Kõik
Tundlikkust suurendav video energiavaesuse tagajärgede kohta: Brést Métropole üritus „Maison des sens“ energiavaesuse teemal (november 2022)	koostöö kohalike sidusrühmadega	Kõik

EPAH käsiraamat energiavaesuse diagnoosimiseks	koostöö kohalike sidusrühmadega	Omavalitsused
7 praktilist sammu energiavaesuse diagnoosimiseks – Energiavaesuse nõustamiskeskuse õppimise juhend Tõlgitud kõigisse ELi keeltesse	koostöö kohalike sidusrühmadega	Omavalitsused
Energiaalase solidaarsuse töövahendid – praktilised viisid, kuidas energiakogukonnad saavad energiavaesusega võidelda	koostöö kohalike sidusrühmadega	Kõik
Tööriistakomplekt korteriühistute omanike / kogukondade nõustamiseks (saksa keeles)	koostöö kohalike sidusrühmadega	Suured kinnisvaraomanikud
Kommunikatsioonimaterjalid, vahendid ja strateegiad kinnisvara haldajate jaoks (saksa keeles)	koostöö kohalike huvirühmadega	Energiaekspertid
Nullenergia renoveerimine Kuidas kaasata kasutajaid	koostöö kohalike huvirühmadega	Energia nõustajad
Juhend SECAPi väljatöötamiseks Kesk- ja Ida-Euroopa piirkonnas	koostöö kohalike sidusrühmadega	Omavalitsused
CEESEU koolitusmaterjalid, 1. köide	koostöö kohalike sidusrühmadega	Omavalitsused
CEESEU koolitusmaterjalid, 2. köide	koostöö kohalike sidusrühmadega	Omavalitsused
PANEL 2050 piirkondlikud koolitused Eestis – kokkuvõte	koostöö kohalike sidusrühmadega	Energiaekspertid
Juhend hoonete energiarenoveerimise strateegiate väljatöötamiseks	energiarenoveerimise meetmed	Omavalitsused

Kesk- ja Ida-Euroopa kohalikele omavalitsustele mõeldud juhend hoonete renoveerimispasside väljatöötamiseks	energiarenoveerimise meetmed	Omavalitsused
Saksa ressursid renoveerimise toetamiseks	energiarenoveerimismeetmed	Omavalitsused
Soovitused korterelamute energiatõhususe parandamiseks korteriühistud (saksa keeles)	energiatõhususe parandamise meetmed	Energiaeksperdid
Uuenduslik koolitus energiatõhusate hoonete renoveerimise alal	energiatõhususe parandamise meetmed	Energiaeksperdid

1. lisa: peamise koolituse veebilingid

[Koolituse esitus](#) on kättesaadav veebis siin.

Osalejatele mõeldud [koolitusmaterjalid](#) on kättesaadavad veebis siin.

[Osalejate küsimustik](#)

[Sissejuhatav](#) e-kiri

[Koolituseelne](#) ülesanne

Lisa 2: Koolitusvajaduste küsimustik

Soovime aidata teid hoonete renoveerimise ja energiavaesuse probleemi lahendamisel.

Küsitlus koosneb 3 osast ja selle täitmine võtab aega umbes 20–30 minutit:

- teie võimete ja olemasolevate takistuste hindamine,
- olemasolevate teadmiste hindamine ja
- koolitusteemade ja -vormide eelistused.

Küsitlus aitab kindlaks teha koolitusvajadused ja eelistatud koolitusvormi, et need vastaksid võimalikult hästi teie vajadustele. Palun lisage oma täiendavad ettepanekud väljadele, mis on märgitud „muu“.

Täname täitmise eest!

* Märgib kohustuslikku küsimust

1. Kuidas te ennast määratleksite?

Ma olen...

*Märkige kõik sobivad vastused.

- Kohaliku omavalitsuse esindaja
- Energianõustaja
- Hoone haldaja
- Kinnisvara omanik
- Üürnik
- Energiaekspert
- Teenuseosutaja (ehitus ja hooned)
- Muu:

2. Organisatsioon

*Märkige ainult üks ovaal.

3. * Kas valisite „Muu”? Palun kirjutage oma organisatsiooni nimi ja tüüp:

4. Teie nimi:

*

5. Kuidas hindate oma suutlikkust* ehitiste renoveerimisprojektide elluviimiseks?

* Võime tähendab siin: asjaomaste ülesannete täitmisega seotud teadmised ja oskused

Märkige ainult üks variant.

Väga madal

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

Väga kõrge

6. Kuidas hindate oma võimet* toetada haavatavaid rühmi hoone renoveerimisprotsessis?

* Võime tähendab siin: asjaomaste ülesannete täitmiseks vajalikud teadmised ja oskused.

Märkige ainult üks variant.

Väga madal

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

Väga kõrge

7. Kas teil on oma omavalitsuses/riigis hoonete renoveerimise soodustamisel takistusi?

Märkige ainult üks variant.

Ei, üldse mitte

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

Jah, palju

8. Millised takistused on teil hoonete renoveerimise hõlbustamisel?

Märkige kõik sobivad vastused.

- Rahastamisvõimaluste puudumine
- Huvirühmade vähene kaasatus
- Võtmerühmade vähene teadlikkus
- Õiguslikud takistused
- Usalduse puudumine
- Keeruline protsessi korraldus

- Muu:

9. Millised takistused on teil haavatavate elanikkonnarühmade kaasamisel hoonete renoveerimisse?

Märkige kõik sobivad vastused.

- Sobivate rahastamisvõimaluste puudumine
- Protsessi korraldus
- Inimeste huvi äratamine
- Usalduse puudumine
- Puuduvad kommunikatsiooni- ja teadlikkuse tõstmise materjalid ja rahalised vahendid nende jaoks
- Muu

10. Palun hinnake oma praeguseid teadmisi järgmiste teemade kohta ja andke oma hinnang.

Kui hästi olete kursis erinevate hoonete renoveerimise viisidega?

Märkige ainult üks variant.

Üldse mitte tuttav

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

Väga tuttav

11. Kui tuttavad on teile hoonete energiatõhususe erinevad aspektid?

Märkige ainult üks variant.

Üldse mitte tuttav

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

Väga tuttav

12. Kuidas hindate oma teadmisi hoonete renoveerimiseks kättesaadavate toetusvõimaluste kohta?

Märkige ainult üks variant.

Üldse mitte tuttav

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

Väga tuttav

13. Kuidas hindate oma teadmisi ehitiste renoveerimise rahastamiseks kättesaadavate finantsinstrumentide kohta?

Märkige ainult üks variant.

Üldse mitte tuttav

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

Väga tuttav

14. Kuidas hindate oma oskusi või kogemusi järgmistes valdkondades:

Märkige ainult üks variant rea kohta.

	Piiratud	Piisav	Kõrgtasemel
Vajaduste kindlaksmääramine: haavatavate leibkondade konkreetsete vajaduste ja prioriteetide teadvustamine hoonete renoveerimisprojektides.			
Ressurssides navigeerimine: teadlik olemine haavatavate leibkondade jaoks kättesaadavatest tugiteenustest, toetustest ja ressurssidest.			
Loov probleemide lahendamine: uuenduslike lahenduste väljatöötamine renoveerimise käigus tekkivate haavatavate leibkondade probleemide lahendamiseks.			

15. Hinnake oma kogemuste taset järgmistes valdkondades:

Märkige ainult üks variant rea kohta.

	Piiratud	Keskmine	Laialdane
Kogukonna töötubade või ürituste korraldamine, et kaasata haavatavad leibkonnad hoonete renoveerimisprojektidesse.			
Dialoogi ja partnerluste soodustamine sidusrühmade vahel, et edendada kaasatust.			
Koostöö kohalike organisatsioonide, kogukonna liidrite või valitsusasutustega, et toetada haavatavaid leibkondi.			

16. Kuidas hindate oma võimet kaasata erinevaid osapooli hoonete renoveerimisse?

Märkige ainult üks variant.

Väga madal

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

Väga kõrge

17. Kuidas hindate oma teadmisi hoone renoveerimise otsustusprotsessi kohta?

Märkige ainult üks variant.

Väga madal

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

Väga kõrge

18. Kui hästi olete kursis oma riigis viimase aja hoonete renoveerimist puudutavate poliitiliste arengutega?

Märkige ainult üks variant.

Väga teadlik

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

Ei ole üldse teadlik

19. Kui hästi olete kursis viimaste poliitiliste arengutega seoses hoonete renoveerimisega ELis?

Märkige ainult üks variant.

Väga teadlik

- 1
- 2
- 3
- 4

- 5

Ei ole üldse teadlik

20. Kui hästi olete kursis hoonete renoveerimise ja energiavaesusega seotud projektide täiendava rahastamise võimalustega?

Märkige ainult üks variant.

Väga teadlik

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

Üldse mitte teadlik

21. Palun märkige, kui hästi te järgmisi suhtlemisoskusi valdate: *

Märkige ainult üks variant rea kohta.

	See on mulle uus	Tean mõningaid tehnikaid	Olen selles osav.
Aktiivne kuulamine: empaatia ja mõistmise näitamine vestlustes haavatavate leibkondadega.			
Selge suhtlemine: tehnilise teabe edastamine arusaadaval viisil erinevatele sihtrühmadele.			
Mitteverbaalne suhtlemine: teadlikkus kehakeelest ja žestidest			

inimestevahelistes suhetes.			
Konfliktide lahendamine: erimeelsuste või konfliktide lahendamine tundlikult ja professionaalselt.			

22. Kuidas hindate oma nõustumise taset järgmiste väidetega:

- Märkige kõik sobivad vastused.

	100% nõus	Nõustun teatud määral	Ei ole eriti
Mul on kogemusi vastastikuse austuse ja mõistmise alusel positiivsete suhete loomisel haavatavate leibkondadega.			
Olen harjunud näitama empaatiat haavatavate leibkondade ees seisvate väljakutsete suhtes.			
Minu jaoks on esmatähtis austada kultuurilisi erinevusi ja kohandada suhtlemisstiili vastavalt.			

23. Hinnake palun oma arusaamist või kogemusi järgmises valdkonnas: *

	Piiratud	Mõõdukas	Osav
Kui hästi olete kursis haavatavate leibkondade sotsiaal-majanduslike probleemidega?			
Kuidas hindate oma teadmisi haavatavate leibkondade erivajaduste ja mureküsimate kohta hoonete renoveerimisprojektides?			
Kui sügav on teie arusaam kultuurilisest mitmekesisusest ja tundlikkusest suhtlemisel haavatavate leibkondadega?			

24. Millised on peamised teemad, mille osas peate oma teadmisi, oskusi ja võimeid parandama, et tõhustada oma tööd hoonete renoveerimise valdkonnas?

Märkige kõik sobivad vastused.

- Suhtlemine haavatavate elanikkonnarühmadega ja nende kaasamine
- Hoone renoveerimise ühtsed teeninduspunktid (*one-stop-shops*)
- Hoone renoveerimise rahastamisvõimalused
- Hoone renoveerimise peamised poliitilised arengud
- ELi toetusmehhanismid
- Õiguslikud ja tehnilised nõuded
- Konfliktide lahendamine
- Muu

25. Millised on peamised teemad, mille osas peate oma teadmisi, oskusi ja võimeid täiendama, et parandada oma tööd energiavaesuse valdkonnas?

Märkige kõik sobivad vastused.

- Haavatavate elanikkonnarühmade teavitamine ja kaasamine
- Energia vaesuse ühtsed teeninduspunktid (*one-stop-shops*)
- Energia vaesuse vähendamise rahastamisvõimalused
- Energia vaesuse diagnoosimine
- Kohalikud ja riiklikud toetusmehhanismid
- Energia vaesuse vähendamiseks sidusrühmade kaasamine
- Konfliktide lahendamine
- Muu:

26. Milline on teie eelistatud õppimisviis?

*

Märkige kõik sobivad vastused.

- Mulle meeldib õppida koos eakaaslastega
- Mulle meeldib kuulata eksperte ja läbi vaadata spetsiaalsed materjalid
- Mulle meeldib kasutada oma oskusi ja töötada reaalse projektidega
- Mulle meeldib õppida oma tempos
- Ma õpin kõige paremini graafika ja videote abil
- Ma pean tegema mitu kordust, et täielikult mõista, mida ma teen
- Eelistan enne rakendamist arutada, mida olen õppinud
- Mulle meeldib eksperimenteerida: ma pean proovima, mida olen õppinud, enne kui olen veendunud, et see toimib
- Andke mulle teaduslikke tõendeid, muidu kuidas ma saan teada, kas see, mida kuulen, on tõsi?
- Eelistan struktureeritud, etteantud formaati, mul pole aega ise protsesse läbi viia.
- Muu

27. Kas olete huvitatud teadmiste omandamisest kolleegidelt, peer-to-peer õppimisest?

* Märkige ainult üks variant.

Absoluutselt mitte

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

Väga huvitatud

28. Millised koolitusmaterjalid oleksid teie jaoks kõige kasulikumad?

*Märkige kõik sobivad vastused.

- Esitlused
- Juhendid / tegevuskavad
- Brošüürid
- Videod / salvestised
- Veebikursus
- Simulatsioonimängud
- Praktilised kogemused
- Projektipõhised ülesanded
- Kohapealsed külastused
- Probleemipõhised ülesanded
- Arutelud
- Visuaalsed abivahendid
- Muu

3. lisa: Koolituse eeskirjad, vastutus ja konfidentsiaalsuskiri osalejatele

Koolituse eeskirjad

CEESEN-BENDERi **peamine eesmärk** on anda mitme korteriga hoonetes elavatele haavatavatele koduomanikele ja üürnikele renoveerimisprotsessi käigus rohkem võimalusi ja tuge. Projekti riikide energiaekspertide vajaduste hindamine näitas, et haavatavate sotsiaalsete kogukondadega töötamiseks on vaja parandada pehmeid ja sotsiaalseid oskusi. Koolitusega kaasnevad infolehed ja muud koolitusmaterjalid, mis toetavad edastatavat sisu.

Koolituse eesmärgid

1. Suurendada arusaamist hoonete renoveerimisprotsessi sotsiaalsetest aspektidest
2. Uurida ebasoodsas olukorras olevate elanikkonnarühmadega töötamise eetilisi aspekte, mõista energiavaesusega seotud emotsioone ja kogemusi
3. Näidata kultuurilise tausta tähtsust energiakasutuse käitumismudelite kujunemisel
4. Mõista eelarvamuste ja skeptitsismi allikaid ja põhjuseid seoses hoonete renoveerimisprotsessiga
5. Parandada spetsialistide ja ekspertide pehmeid oskusi töötamisel haavatavate sotsiaalsete rühmadega, õppides aktiivse kuulamise ja vägivallatu suhtlemise põhimõtteid

Kes viib koolituse läbi?

Koolituse on välja töötanud ja viib läbi xx/yyy

Taustteave koolitajate kohta:

Koolituse ajal kehtivad reeglid

1. **Olge täpsed ja valmistuge ette:** Tulge kõikidele sessioonidele õigeaegselt.
2. **Austa koolitajat ja teisi osalejaid:** näita üles austust koolitaja, külalisesinejate ja teiste osalejate vastu, kuulates tähelepanelikult, hoidudes häirivast käitumisest ja säilitades positiivse suhtumise kogu koolituse või töötoa vältel.
3. **Austa mitmekesisust:** kohtle kõiki osalejaid austusega ja arvestades nende tausta, kogemusi ja seisukohti.
4. **Nõustu erimeelsustega:** võta vastu kaasosalejate tagasisidet oma arvamuste kohta ja austa osalejate erinevaid reaalsusi.
5. **Järgige juhiseid ja suuniseid:** kuulake koolitaja juhiseid ja järgige koolituse või töötoa jaoks kehtestatud suuniseid ja reegleid. See on vajalik töötoa sujuvaks kulgemiseks.
6. **Kasutage koolituse jaoks kättesaadavaid materjale ja seadmeid hoolikalt ja ettevaatlikult.**
7. **Ärge tehke koolitusruumides ilma loata video- ja/või helisalvestusi ega võtke pilte.**
8. **Küsige vajadusel selgitusi:** kui teil on küsimusi või vajate selgitusi mõne koolituse käigus käsitletud teema kohta, ärge kartke küsida.
9. **Osalege** kogu koolituse vältel **aktiivselt**.
10. **Võtke teadmised ja oskused endaga kaasa.**

Vastutus ja konfidentsiaalsus

1. Osalejad ja koolituse korraldaja hoiavad konfidentsiaalsena ja ei avalda ilma koolituse korraldaja ja koolitusel osalejate eelneva kirjaliku nõusolekuta koolituse käigus või arutelude või muu suhtluse käigus koolituse korraldaja või teiste osalejatega saadud isiklikku teavet.
2. Koolitusega seotud materjale võib kasutada, edasi arendada ja tõlkida CESEEN-BENDER projekti eesmärkidel. Koolitusmaterjalides sisalduvat sisu, nagu pilte, videoid või tekste, ei tohi kasutada ilma autorite loata muudel eesmärkidel kui CESEEN-BENDER projektis.
3. Osalejad nõustuvad, et koolitajad võivad neid filmida või fotografeerida aruandluse eesmärgil. Koolitajad on kohustatud küsima osalejate kirjalikku nõusolekut, kui koolituse käigus tehtud videoid või fotosid kavatsetakse avaldada.
4. Koolitajad jätavad endale õiguse keelduda koolituse andmisest mis tahes osalejale ja nõuda osaleja eemaldamist koolitusruumidest mis tahes ajal, kui koolitajate arvates on osaleja (i) mis tahes põhjusel sobimatu või ebasobiv koolitusel osalemiseks või selle lõpetamiseks või (ii) osaleja käitumine on mis tahes viisil ohtlik, solvav või takistab muul viisil koolituse nõuetekohast läbiviimist.

4. lisa. Õppijatele mõeldud materjal

Materjal on loodud, et toetada koolituse konkreetsete moodulite sügavamalt õppimist. [Materjaliga saab tutvuda siin.](#)

Co-funded by
the European Union

CEESEN-BENDER projekt on saanud rahastust Euroopa Liidu keskkonna- ja kliimameetmete programmist (LIFE 2021-2027) toetuslepingu nr LIFE 101120994 alusel. Käesolevas materjalis esitatud teave ja seisukohad on autorite omad ega pruugi kajastada Euroopa Liidu või CINEA ametlikku seisukohta. Euroopa Liit ega toetust andev asutus ei vastuta nende eest.

